

Opinnäytetyö (YAMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

YSOSIS15

2017

Viivi Nurmi

VARHAISKASVATUKSEN PALVELUOHJAUKSEN KEHITTÄMINEN TURUSSA

– Näkökulmana lapsen tarvitsema tuki

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Sosionomi YAMK

Kevät 2017 | 61 + 12

Helena Malmivirta

Viivi Nurmi

VARHAISKASVATUKSEN PALVELUOHJAUKSEN KEHITTÄMINEN TURUSSA

- Näkökulmana lapsen tarvitsema tuki

Tämän kehittämishankkeen tarkoituksena oli pohjustaa ja käynnistää Turun kaupungin varhaiskasvatuksen palveluohjauksen tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessin päivittämistä. Tarve tälle kehittämishankkeelle oli noussut palveluohjauksen tarpeista saada tietoa siitä, miten melko tuore palvelumuoto Turussa on lähtenyt käyntiin. Erityisenä mielenkiinnon kohteena heillä olivat tukea tarvitsevat lapset ja heidän sijoittelunsa sujuvuus. Hanke on toteutettu jatkuvassa yhteistyössä Turun kaupungin varhaiskasvatuksen palveluohjauksen kanssa.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli Turun kaupungin palveluohjauksen toimivuuden lisääminen sekä lapsen tuen toteutumisen vahvistaminen sijoitteluprosessin aikana. Tavoitteiden pohjalta nousi hankkeelle kolme kehittämistehtävää. Ensimmäinen niistä pyrki selvittämään varhaiserityiskasvatuksen prosessia tämän hetkistä kulkua Turussa. Toisena tehtävänä hankkeella oli selvittää, toteutuuko lapsen etu varhaiserityiskasvatuksen palveluprosessissa. Tietoa kerättiin palveluohjauksen henkilökunnalta, päiväkodin johtajilta sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajilta. Kolmas tehtävä oli osallistua kehittämistyön käynnistämiseen tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessin päivittämiseksi saadun materiaalin pohjalta.

Kehittämishanke sijoittuu aikataulullisesti noin kahden vuoden ajalle, vuosille 2015-2017. Hanke noudattaa etenemiseltään spiraalimaista mallia, jossa jatkuva arviointi korostuu. Tiedonkeruun menetelminä työssä käytettiin ryhmäkeskustelua sekä avointa sähköistä kyselyä. Kehittämismenetelminä työssä olivat SWOT -analyysi sekä aivoriihiyöskentely. Kehittämishankkeen myötä syntyi konkreettinen tuotos, joka oli materiaali tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessin kehittämiseksi. Tämä materiaali luovutettiin Turun kaupungin palveluohjauksen käyttöön tulevaa prosessin päivittämistä ja kirjaamista varten.

ASIASANAT:

Lapsi, varhaiskasvatus, varhaiserityiskasvatus, palveluohjaus, prosessi

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social Services | Master of Social Services

Spring 2017 | 61+ 12

Helena Malmivirta

Viivi Nurmi

DEVELOPING EARLY CHILDHOOD EDUCATION'S SERVICE GUIDANCE IN TURKU

- Aspect: the support needed by a child

There were two main purposes in this work. The first purpose was to do background research for updating of the service guidance process of determining the placement of children with special needs in early childhood education in the city of Turku. The second purpose was to start this update process. The demand for this development project was emerged by the need to evaluate the recently started form of service guidance. The service guidance department was especially interested in the smoothness of the placement process of children with special needs. This project was carried out in seamless co-operation with the service guidance department of early childhood education.

The aim of this development process was to improve the service guidance of city Turku and the realization of the support for a child during the placement process. Based on the goals three development tasks were arisen. The first task was to find out how the process currently works. Second concerned the question if the child's interest is currently realized in the placement process of early childhood education of children with special needs. Information was surveyed from the service guidance personnel, heads of kindergartens and special education teachers of early childhood education. The third task was to participate in the starting of the development process for the placement of children in need of a support. The basis of this task was the material obtained.

This development project lasted about two years, from 2015-2017. The project obeys the spiral model where the continuous evaluation is emphasized. The methods used for data collection were group discussion and open questions in an electronic survey. The development methods in this project were SWOT-analysis and brainstorming. During the project, a concrete product was generated: A material for the development of the placement process of children in need of a support. This material was given to the service guidance department of Turku for the forthcoming update and the description of the service counseling process.

KEYWORDS:

Child, early childhood education, early childhood special education, service counseling, process

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LÄHTÖKOHDAT KEHITTÄMISHANKKEELLE	7
2.1 Varhaiskasvatus Turussa	7
2.2 Palveluohjaus työtapana	10
2.3 Kehittämishankkeen tarve	14
2.4 Kehittämishankkeen tavoitteet ja kehittämistehtävät	15
3 VARHAISKASVATUKSEN MONIMUOTOISUUS	16
3.1 Päivähoidosta varhaiskasvatukseen	16
3.2 Varhaiserityiskasvatus	21
3.3 Kolmiportainen tuki	24
4 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	28
4.1 Kehittämistoiminnan tunnuspiirteet ja prosessi	28
4.2 Tiedonkeruun menetelmät	32
4.3 Kehittämismenetelmät	36
5 KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSET	40
5.1 Yleistä analyysista	40
5.2 Tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessin nykytilan kuvaus	41
5.3 SWOT -analyysit lapsen tuen toteutumisesta sijoitteluprosessissa	44
5.4 Materiaalipaketti sijoitteluprosessin kehittämiseksi	51
6 KEHITTÄMISHANKKEEN ARVIOINTIA	53
LÄHTEET	57

LIITTEET

Liite 1. Materiaali tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessin kehittämistä varten.

KUVIOT

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen organisaatiokaavio mukaillen laaturyhmää ja Ulla Soukaista.....	8
Kuvio 2. Palveluohjauksen prosessi.....	11
Kuvio 3. Palveluohjauksen ja vanhan asiakastyön vertailua.....	13
Kuvio 4. Yleisen, tehostetun ja erityisen tuen ”portaat”.....	25
Kuvio 5. Kehittämishankkeen aikataulu.....	29
Kuvio 6. Kehittämishankkeen spiraalimalli Kemmisiä ja Wilkinsonia mukaillen.	31
Kuvio 7. Tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessi Turun kaupungissa.	42
Kuvio 8. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien SWOT –analyysi.	46
Kuvio 9. Päiväkodinjohtajien SWOT –analyysi.....	48
Kuvio 10. Palveluohjauksen SWOT –analyysi.....	50

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni kontekstoituu kehittämistyöhön sekä uudenlaisten toimintaprosessien löytämiseen Turun kaupungin varhaiskasvatuksen palveluohjauksessa. Palveluohjauksella tarkoitetaan palvelua, jossa asiakas saa ohjausta tarjolla olevien palveluiden valinnassa. Palveluohjaus on melko uusi palvelu Turun kaupungin varhaiskasvatuksessa ja tämä sai aikaan tarpeen kerätä palautetta palveluohjauksen prosessien toimivuudesta. Tässä kehittämishankkeessa mielenkiinnon kohteena oli tukea tarvitsevien lasten sijoittelua koskeva prosessi. Palautetta kysyttiin palveluohjauksen työntekijöiltä, päiväkodin johtajilta sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajilta.

Kehittämishankkeen tavoitteet ja kehittämistehtävät olivat selkeät. Tämän työn tarkoituksena oli selvittää Turun kaupungin varhaiserityiskasvatuksen palveluohjauksen kulua sekä lapsen edun toteutumista varhaiserityiskasvatuksen palveluprosessissa palveluohjauksen, varhaiskasvatuksen erityisopettajien sekä päiväkodinjohtajien näkökulmasta. Osallistuin kehittämistyön käynnistämiseen prosessin päivittämiseksi saamieni tulosten pohjalta. Kehittämishanke sijoittuu noin kahden vuoden ajanjaksolle alkaen syksystä 2015 ja päättyen kesään 2017.

Tiedonkeruun menetelminä hankkeessa käytettiin ryhmäkeskustelua sekä sähköistä kyselyä. Ryhmäkeskustelu käytiin varhaiskasvatuksen erityisopettajien sekä palveluohjauksen työntekijöiden kanssa. Sähköinen kysely lähetettiin päiväkodinjohtajille. Hankkeessa olen soveltanut laadullisen tutkimuksen aineiston analyysia, jossa lähdin työstämään tiedonkeruun tuottamaa materiaalia SWOT –analyysin avulla. Ryhmäkeskustelun teemat ja kyselyn kysymykset koostuivat suoraan SWOT –nelikentän teemoista ja tämä mahdollisti aineiston siirtämisen suoraan SWOT –analyysin nelikenttiin. SWOT –taulukosta on selkeästi luettavissa kehittämistä tarvitsevia asioita ja samalla pystytään tarkastelemaan myös toimivia puolia, jotka kannattaa säilyttää jatkossakin. SWOT –analyysin avulla nousseita kehittämiskohteita tarkasteltiin yhdessä palveluohjauksen kanssa ja apuna käytettiin aivoriihtä kehittämismenetelmänä.

Tuotoksena tässä kehittämishankkeessa oli valmis materiaali palveluohjauksen kehittämiseksi. Materiaali sisälsi SWOT –analyysit eriteltynä vastaajien mukaan sekä yhden suuremman nelikentän, jossa oli koottuna kaikki esille tulleet asiat. Lopusta löytyi myös aivoriihessä nousseet kehittämissideat SWOT –menetelmän esille tuomiin heikkouksiin ja uhkiin.

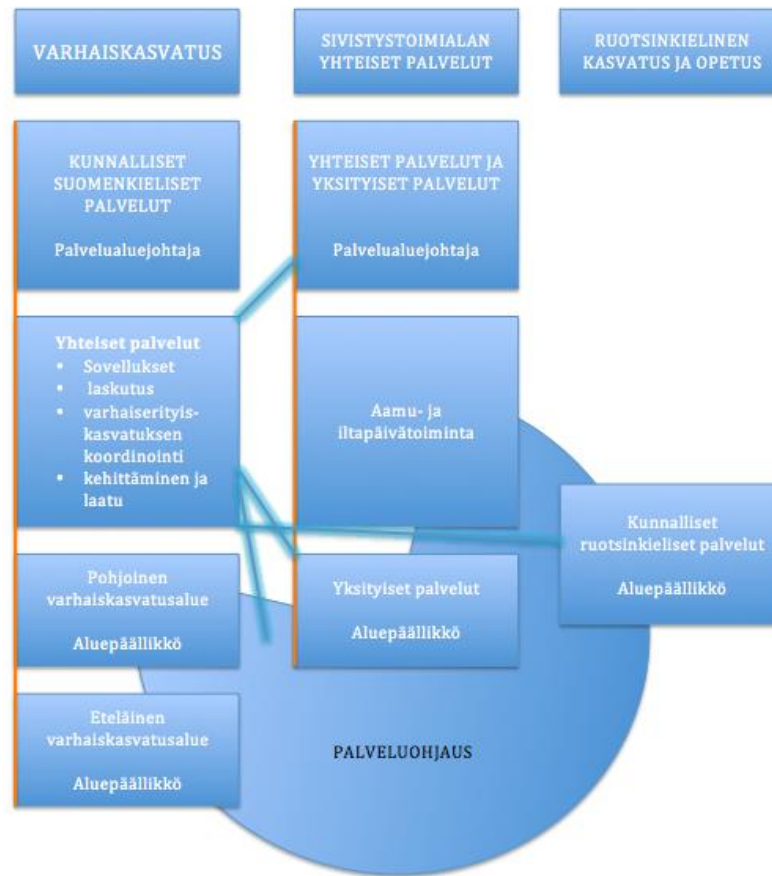
2 LÄHTÖKOHDAT KEHITTÄMISHANKKEELLE

2.1 Varhaiskasvatus Turussa

Varhaiskasvatuslaki määrittää, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea oppimisen edellytyksiä. Tavoitteena on myös tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. (Varhaiskasvatuslaki 8.5.2015/580.) Varhaiskasvatuksen yleinen suunnittelu, ohjaus sekä valvonta lakivalmisteluineen kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriölle (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017).

Sivistystoimialan strategisessa sopimuksessa määritellään varhaiskasvatuspalveluita tuottavat tahot. Kaupungin omia palveluita ovat päiväkodit, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatus. Kaupunki valvoo myös yksityisiä palveluntuottajia, jotka tuottavat samoja palveluita kuin kaupunki. Sopimuksessa todetaan myös toiminnan sopeuttamisen koskevan sivistyspalveluita. Taloudellisten resurssien näkökulmasta erityisen haastavana Turun kaupungissa nähdään kaupunginosien eriarvoistuminen ja väestörakenteen muutos. Sopimukseen on kirjattu uuden varhaiskasvatuslain tuomat mahdolliset muutostarpeet varhaiskasvatukseen. Asiaksmaksuja tulisi mahdollisesti nostaa ja subjektiivista päivähoitoa rajoittaa. (Sivistystoimialan strateginen sopimus 2015-2018.)

Kuten seuraava kuvio (Kuvio 1.) osoittaa, on varhaiskasvatuksen organisaatio Turun kaupungilla laaja. Turun kaupungissa on mahdollista saada varhaiskasvatusta kunnallisissa sekä yksityisissä päiväkodeissa sekä perhepäivähoidossa. Kaupungissa toimii myös yksi ympärivuorokautista hoitoa tarjoava päiväkotit. Lapsen on mahdollista saada kokopäivähoitoa (yli viisi tuntia päivässä) tai osapäivähoitoa (alle viisi tuntia päivässä). Kaupunki tarjoaa myös avoimia varhaiskasvatuspalveluita. Näitä ovat esimerkiksi leikki- ja kerhot sekä avoimet päiväkodit. Varhaiskasvatuksen palveluohjaus neuvoo ja opastaa perheitä edellä mainittuihin palveluihin liittyen. Palvelua saa puhelimitse, käymällä paikan päällä toimipisteellä tai sitten netissä chat-kanavan kautta. (Turun kaupunki 2016.)

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen organisaatiokaavio mukaillen laaturyhmää ja Ulla Soukaista (2015, 4.)

Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus osallistua järjestettyyn varhaiskasvatukseen. Päätösvalta osallistumisesta on kuitenkin lapsen vanhemmilla. Esiopetus on toimintansa puolesta vielä varhaiskasvatusta. Velvoittavaksi esiopetus muuttui 1.8.2015 alkaen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Opetushallitus määrittelee esiopetuksen olevan kuusivuotiaille lapsille tarkoitettua maksutonta opetusta. Sen tulee edistää lapsen kehitystä ja oppimisedellytyksiä ja vahvistaa sosiaalisia taitoja ja itsetuntoa. (Opetushallitus 2017.)

Varhaiskasvatuksella on selkeä visio, joka juontaa juurensa Turun kaupungin sekä sivistystoimialan strategioista. Visio on se, että lapselle vanhempien kanssa tehty lapsen varhaiskasvatussuunnitelma toteutuisi mahdollisimman hyvin varhaiskasvatuksen arjessa ja leikkitilanteissa. Tällä tavoin lapselle taataan hänen tarvitsemansa henkilökohtainen oppimisen, kehittymisen ja kasvun tuki. Vision pohjalta on laadittu koko Tu-

run varhaiskasvatukselle yhteinen toiminta-ajatus. Sen mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee järjestää laadukkaita ja monipuolisia varhaiskasvatuspalveluita, jotka lähtevät asiakkaan tarpeesta. Moniammatillisen toiminnan tulee tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä hyvinvointia ja oppimista. Osallisuuden tulee näkyä myös toiminnassa. (Turun kaupunki 2013, 4.)

Varhaiskasvatuksen arvot juontuvat suoraan koko sivistystoimialan yhteisestä arvo- maailmasta. Ensimmäinen arvo on asiakaslähtöisyys ja se huomioi lapsen henkilökohtaiset tarpeet varhaiskasvatuksessa. Myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, joka laaditaan perheen kanssa yhdessä, on osa asiakaslähtöistä toimintaa. Yhtenä arvona varhaiskasvatuksella on osaaminen ja luovuus. Nämä molemmat näkyvät henkilökunnan ammattitaitona ja monipuolisuutena sekä myös uuden rohkeana kokeilemisena. Kolmas arvo on vastuullisuus, joka johtaa työntekijöiden mahdollisuudesta vaikuttaa asioihin. Henkilöstön ammatillinen vastuu sisältää perustehtävästä huolehtimisen, turvallisen toimintaympäristön luomisen sekä asianmukaisen tiedottamisen. Toiminnassa on myös sosiaalinen, ekologinen, taloudellinen ja kulttuurinen vastuu. (Turun kaupunki 2013, 4.)

Neljäs arvo on tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus. Yksinkertaisimmillaan se tarkoittaa lapsen huomioimista yksilöllisesti. Kaikilla lapsilla on tasa-arvoinen oikeus osallistua Turun kaupungin varhaiskasvatuspalveluihin. Lapset tulevat erilaisista taustoista ja ovat omia yksilöitään. Tämä tulee ymmärtää ja huomioida sekä kunnioittaa ympärillä olevaa erilaisuutta. Lapset oppivat oikeudenmukaisiksi ymmärtämällä ja opettelemalla oikean ja väärän eron. Viimeinen arvo on kansainvälisyys, joka perustuu kuitenkin jokaisen omien juurten ja taustojen ymmärtämiselle. Tapahtumiin ja toimintaan osallistuminen tukee perheiden keskuudessa tämän tavoitteen toteutumista. Avoin suhtautuminen erilaisiin kulttuureihin ja uskontoihin on kaiken kansainvälisyyden pohja ja perusta. (Turun kaupunki 2013, 4.)

2.2 Palveluohjaus työtapana

Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat ikuisesti saman kysymyksen äärellä; miten palvelut kohtaavat asiakkaan tarpeet? Haasteena palveluiden tuottamisessa on jatkuva muutos ja palvelujärjestelmän monimutkaisuus. Asiakas ei aina pysy perässä siinä, mistä ja miten tarvitsemiaan palveluita saa. Ihmiset eivät tunnu olevan tietoisia erilaisista palvelumahdollisuuksista, joihin he olisivat oikeutettuja tai eivät tietoisuudesta huolimatta löydä oikeiden palveluiden piiriin. Kun hyvä ja asianmukainen neuvonta ajoitetaan oikeaan hetkeen, voidaan tältä kaikelta välttyä. (Kari ym. 2010, 9–10.) Tehtävänä asiakaskohtaisella palveluohjauksella on yksilöllisten palveluntarpeiden määrittely sekä määrittelyä vastaavien palveluiden järjestäminen (Honkakoski ym. 2015, 5).

Palveluohjauksen termillä on kaksi merkitystä. Sillä voidaan tarkoittaa asiakastyön menetelmää tai organisaatioiden tasolla tapahtuvaa erilaisten palvelukokonaisuuksien yhteensovittamista. Tarve palveluohjaukselle on syntynyt palveluiden hajanaisuudesta. Asiakas saattaa tarvita apua omien palveluidensa keräämiseksi yhdeksi kokonaisuudeksi. Palveluohjauksella tarkoitetaan asiakaslähtöistä, luottamuksellista ja asiakkaan edusta huolehtivaa työtapaa (Hänninen 2007, 35). Palveluohjauksen aikana suoritetaan toimintoja, joilla suunnitellaan, organisoidaan, yhteen sovitetaan ja arvioidaan sellaisia palveluja, joita asiakas perheineen omassa sen hetkisessä elämäntilanteessaan tarvitsee oman elämänhallintansa tueksi. Tämä kaikki tapahtuu jatkuvana yhteistyönä asiakkaan ja palveluohjaajan välillä. (Pietiläinen & Seppälä 2008, 10.)

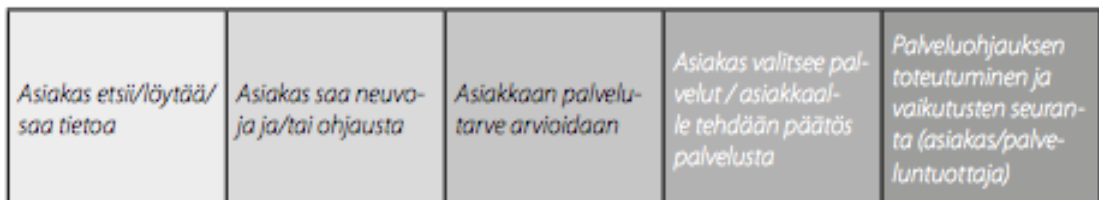
Asiakasta täytyy oikeasti kuunnella ja hänen näkökulmansa asioihin pitää ymmärtää (Notko 2009, 33). Asiakas nähdään kumppanina, jolla on täysi valta miettiä erilaisia vaihtoehtoja sekä tehdä itseään koskevia päätöksiä (Hänninen 2009, 38). Voidaankin sanoa, että palveluohjaus on jatkuvaa yhteistyötä asiakkaan sekä palveluohjaajan välillä. Palveluprosessi on jokaisen asiakkaan kohdalla yksilöllinen ja muotoutuu prosessin kuluessa ja edetessä. (Rauhala 2011, 16.) Toimeksiantaja palveluohjaajalle on aina asiakas itse. (Suominen & Tuominen 2007, 13.)

Palveluohjauksessa käytetään useita eri menetelmiä. Keskustelu on varmasti olennaisin menetelmä palveluohjauksen aikana. Asiakkaan kanssa käydään keskustelua hänelle tärkeistä asioista vastavuoroisesti. Ei ole tarkoituksenmukaista luovuttaa liian helposti, jos keskustelu ei heti tuota tulosta, vaan on tärkeää saattaa asiat loppuun saakka. Keskustelusta tulee aina kirjata muistiin pääkohdat, jotta ei jatketa työskentelyä vain muistin ja tulkinnan varassa. Toinen hyödyllinen menetelmä on dialogi, joka perus-

tuu avoimuuteen ja toisen ihmisen kohtaamiseen omana itsenään. Siinä on jatkuvasti läsnä toisen hyväksyminen ja kunnioittaminen sekä kiinnostus toisen asiaa kohtaan. (Pietiläinen & Seppälä 2008, 34–35.)

Haastattelu toimii myös yhtenä menetelmänä asiakastyössä. Haastattelussa kysymykset on tehty valmiiksi sen pohjalta mitä asiakkaasta halutaan tietää. Näiden tietojen pohjalta luodaan haastattelulle tavoitteet, joissa pysytään koko haastattelun ajan. Tämä vähentää harhapoluille joutumista ja pitää määränpään selkeänä. Tällöin ei myöskään tapahdu unohtelua siitä, mitä asiakkaalta pitikään kysyä. Haastattelussa on aina läsnä haastattelijan ja haastateltavan roolit ja haastatteliija ohjaa aina tilannetta. Kirjaaminen on tärkeää myös haastattelussa. Koko palveluohjauksen prosessi on syytä kirjata asiakkaan kanssa ylös. Kirjattu tieto mahdollistaa myös päätösten tekemisen. (Pietiläinen & Seppälä 2008, 35–36.)

Palveluohjauksen prosessi noudattaa seuraavan kuvion (Kuvio 2.) esittämää järjestystä. Prosessi kuvataan asiakkaan polkuna siitä hetkestä alkaen, kun asiakkaalle tulee tarve saada palvelua ja tietoa tarvitsemastaan palvelusta. Prosessin alussa asiakas etsii tietoa itse ja perehtyy asiaan parhaansa mukaan. Asiakas nähdään koko prosessin ajan tietoa etsivänä ja päätöksiä tekevänä oman elämänsä asiantuntijana. Prosessin toisessa vaiheessa palveluohjaus antaa asiakkaalle neuvoja ja ohjausta, jotta asia saadaan eteenpäin ja palveluntarve voidaan arvioida. Seuraavassa vaiheessa valitaan tarpeelliset palvelut ja lopulta palveluntarve täyttyy ja jäädään seuraamaan palveluiden toimivuutta ja tarvittaessa käynnistetään prosessi alusta, jos palvelutarjonta ei ole täysin onnistunut tai asiakkaan tarpeet muuttuvat. (Mäensivu 2013, 29.) Alla oleva prosessi voidaan yleistää toimivaksi monen eri asiakasryhmän kanssa.

Kuvio 2. Palveluohjauksen prosessi (Mäensivu 2013, 29).

Oleennaista palveluiden koordinoimisessa ovat ne mahdollisuudet, toimintavaltuudet sekä resurssit, jotka työntekijälle on annettu käytettäväksi. Ilman määrärahoja ei ole palveluita, joita tarjota asiakkaille. Siinä tapauksessa, että oman organisaation palvelut eivät ole asiakkaalle riittäviä on tarjottava myös muiden toimijoiden tarjoamia palveluita. Esimerkkinä muista palveluiden tuottajista on kolmas sektori. Hallintorajat on joissain tilanteissa pystyttävä ylittämään asiakkaan edun mukaisesti. (Pietiläinen & Seppälä 2008, 15.)

Kuten seuraavasta kuviosta (Kuvio 3.) voidaan huomata, toimivan palveluohjauksen mahdollistamiseksi pitää pystyä myös luopumaan entisistä toimintamalleista ja kehittämään työtä tarpeen vaatiessa. Samalla tulee myös mukauttaa palveluita asiakkaan tarpeisiin, eikä väkisin tarjota kaikille samaa palvelua. Tällä tavalla pystytään organisaatioissa vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin entistä paremmin. Tämä kaikki edellyttää myös organisaatioilta yhteistyötä ja keskinäistä vuoropuhelua. Johdon tuki on myös olennainen pohja koko työskentelylle ja varsinkin työn kehittämiseksi. Järkeistetty työskentely tuo myös taloudellista säästöä organisaatiolle. (Pietiläinen & Seppälä 2008, 15–16.)

Suomessa on pitkään ollut tyypillistä se, että julkinen valta näyttelee hyvin suurta roolia hyvinvointipalveluissa. Jo vuosituhatien vaihteessa alkoi kuitenkin heijastua merkkejä siitä, että hyvinvointivaltio ei enää jatka yhtä julkisvaltavetoisesti. Onkin jo nostettu esille kysymys siitä voiko asiakas enää luottaa saavansa apua julkiselta puolelta sitä tarvittaessaan ja varsinkin jos omat taidot eivät riitä sitä enää hakemaan. Nämä ongelmat johtuvat rahoituksen kapenemisesta, vaihtoehtojen näkemisen haluttomuudesta sekä ennen kaikkea palveluiden pirstaloitumisesta. (Pietiläinen & Seppälä 2008, 20–22.)

<i>Palveluohjauksen toimintamalli</i>	<i>Vanhat asiakastyön käytännöt</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Kokonaisvaltainen näkökulma: Asiakkaan elämäntilannetta sekä tuen ja palveluiden tarpeita analysoidaan yhdessä hänen kanssaan sen selvittämiseksi, millaisista tuki- ja palvelumuodoista hän hyötyisi; • Asiakaslähtöinen: organisaation joustavuus toiminnassa ja käytännöissä; • Sopivia tuen ja palveluiden muotoja etsitään yli hallinnollisten rajojen ja niitä yhdistetään kokonaisuudeksi (esim. oppilashuollon palveluihin yhdistetään sosiaalitoimen kautta järjestetyt tukipalvelut perheelle); • Laaja näkemys asiakkuudesta: palveluita annetaan tarvittaessa asiakkaan lähipiirille tai hoitajille näiden osaamisen ja jaksamisen edistämiseksi; • Joustavia yhteistyön muotoja muihin asiakkaan kannalta tärkeisiin palveluiden tuottajiin, toiminta hyvin koordinoitua näihin nähden, työntekijä vastaa omasta toiminnastaan niin asiakkaalle, yhteistyökumppaneille kuin omalle johdolleen. • Valtuudet itsenäiseen ja luovaan uusien ratkaisujen etsimiseen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Asia-, hakemus- ja päätöskeskeisiä: viranomaisten toiminta perustuu asiakkaan valmiiksi muotoilemalle hakemukselle; siinä etsitään ratkaisua yhteen nimettyyn asiaan; • Organisaatiolähtöisiä: hierarkkisten sääntöjen rajoissa toteutettavia; • Ratkaisut ja toimenpiteet rajoittuvat pääosin kyseisen palvelumuodon itse tuottamiin palveluihin (esim. vain vammaispalvelut, terveyspalvelut, kuntoutuspalvelut tai oppilashuollon palvelut) • Suppea näkemys asiakkuudesta: palveluita annetaan vain k.o. henkilölle; • Viranhaltija toimii paljolti yksin, yhteistyö muihin palveluiden tuottajiin vähäistä, koordinointi vähäistä, vastaa omasta toiminnastaan omalle johdolleen. • Toimintavaltuudet selkeästi rajattu oman organisaation johtamiskäytännöillä ja säännöillä.

Kuvio 3. Palveluohjauksen ja vanhan asiakastyön vertailua (Pietiläinen & Seppälä 2008, 14).

Kaija Hänninen on määritellyt palveluohjauksen sisältävän neuvontaa, koordinointia sekä asianajoa. Tärkeää on asiakkaan yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen sekä suunnittelu. On myös tärkeää huomioida asiakkaiden erilaisuus varsinkin heidän sen hetkisten voimavarojensa osalta. (Hänninen 2007, 35.) Puhuttaessa lapsiperheiden voimavaroista, tulee muistaa niiden vaihtelevuus. Elämäntilanne ja perheen saama tuki vaikuttavat olennaisesti perheen voimavarojen määrään. (Pihlaja 2001, 19.)

Meillä Suomessa on laaja ja monitahoinen lapsiperheille hyvinvointia tuottava palvelujärjestelmä (Määttä & Rantala 2015, 15). Päivähoidon kentällä perheen palveluntarvetta arvioidaan yhdessä vanhempien kanssa. Työntekijällä tulee olla tiedossa kunnan palvelut ja niiden saatavuus ja näiden tietojen välittäminen asiakkaalle onkin juuri osa palveluohjausta. (Pihlaja 2001, 19.) Varhaiskasvatuksessa ja erityisesti varhaiserityiskasvatuksessa liitetään työntekijöiden ammattitaitoon vanhempien tietämys oman lapsensa taidoista, tuen tarpeesta sekä mahdollisuuksista. (Määttä 2001, 28.)

Perheiden tarpeet ovat tänä päivänä hyvin moninaisia ja se on huomioitava varhaiskasvatuksessa. Esimerkiksi köyhyys, perheiden pahoinvointi ja erityisen tuen tarpeet ovat lisääntyneet. Perherakenteet ovat erilaisia ja kansainvälistyminen tuo uusia vaatimuksia osaamiselle. On aina vain tärkeämpää järjestää varhaiskasvatusta entistä yksilöllisemmin. (Helminen 2016, 65.) Varhaiskasvatus pyrkiikin palvelemaan perheitä mahdollisimman yksilöllisesti ja löytämään kaikille parhaiten tarvetta vastaavat palvelut. Lapsen etu toteutuu, kun hänen ja hänen perheensä tilanne huomioidaan kokonaisvaltaisesti.

2.3 Kehittämishankkeen tarve

Tarve tähän kyseiseen kehittämishankkeeseen tuli varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta. He olivat kiinnostuneita saamaan tietoa siitä, miten lapsen tarvitsema tuki toteutui sillä hetkellä heidän palveluprosessissaan. Palveluohjaus on palvelumuotona uusi Turun kaupungilla, sillä se on aloittanut toimintansa vuoden 2014 alussa (Leppänen 2014, 6). Tästä syystä heille oli tullut tarve suorittaa arviointia palvelun toimivuudesta. Keräämäni arviointitiedon perusteella käytännön toimintaa voitiin muuttaa palvelemaan entistä paremmin lapsen etua.

Turun kaupungin strategia määrittää, että Turku haluaa turvata toimivat palvelut asukkailleen myös tulevaisuudessa (Turun kaupungin strategia 2029). Strateginen sopimus sivistystoimialalla koostuu toiminnan kuvauksesta, toimintaympäristön muutostekijöistä, toiminnan kehittämissuunnitelmasta ja strategisista painopisteistä. Sivistystoimialan tavoitteeksi määritellään korkeatasoisten kasvatus- ja sivistyspalveluiden toteuttaminen. Toiminnalla tähdätään kasvattamaan lapsista aktiivisia yhteiskunnan jäseniä. Henkilöstön osaamiseen luvataan panostaa resurssien osalta. (Sivistystoimialan strateginen sopimus 2015-2018.)

Kehittämistyössä keskiöön ovat päässeet tänä vuonna nuorisotakuun toteuttaminen, osallisuus ja koulutuksellinen tasa-arvo, vieraskielisen väestön kielitaidon kehittäminen, hyvinvoinnin lisääminen sekä käyttöenergiansäästö. Erillisiä tavoitteita ovat myös varhaiskasvatuksen asiakaslähtöisyyden lisääminen muiden toimijoiden kanssa tehdyllä yhteistyöllä. Lapsen kasvua ja oppimista tulee tukea sekä ennaltaehkäisevään toimintaan pitää panostaa. (Sivistystoimialan strateginen sopimus 2015-2018) Kehittämishankkeen painottui lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseen, joten toteutin omalta osaltani sivistystoimialan laatimia tavoitteita.

Palveluiden tuottaminen on kallista, koska niitä tuottavien henkilöiden työpanos maksaa. On siis merkitystä, miten työ tehdään, jotta vaikutukset vastaavat kustannuksia. Varsinkin kokemus siitä, että tarvitsee apua, mutta ei saa sitä, kuormittaa vanhempia ja sitä kautta myös lapsia. Voidaankin todeta, että hyvin toimivat palvelut lisäävät hyvinvointia. Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden vaikutus jatkuu kaikkein kauimmas tulevaisuuteen, joten on erityisen tärkeää, että ne palvelut ovat toteutettu huolellisesti ja on panostettu suunnitteluun sekä johtamiseen. (Hastrup ym. 2013,19.)

2.4 Kehittämishankkeen tavoitteet ja kehittämistehtävät

Tavoitteena tällä kehittämishankkeella oli Turun kaupungin varhaiskasvatuksen palveluohjauksen toimivuuden lisääminen sekä lapsen tuen toteutumisen vahvistaminen sijoitteluprosessin aikana. Tavoitteiden pohjalta työlle määräytyi kolme kehittämistehtävää:

1. Selvittää Turun kaupungin varhaiserityiskasvatuksen palveluohjauksen kulkua.
2. Selvittää toteutuuko lapsen etu varhaiserityiskasvatuksen palveluprosessissa palveluohjauksen, varhaiskasvatuksen erityisopettajien sekä päiväkodinjohtajien näkökulmasta.
3. Osallistua kehittämistyön käynnistämiseen prosessin päivittämiseksi tulosten pohjalta.

3 VARHAISKASVATUKSEN MONIMUOTOISUUS

3.1 Päivähoidosta varhaiskasvatukseen

Sanotaan, että ihmisen kasvattaminen alkaa viimeistään silloin, kun hän syntyy. Kasvatus nähdään yhteiskunnallisena prosessina, johon vaikuttavat yksilölliset, kulttuurilliset, historialliset, poliittiset, taloudelliset sekä yhteiskunnalliset mahdollisuudet ja ehdot. (Antikainen, Rinne & Koski 2009, 12.) Päiväkodeilla, päivähoidolla ja varhaiskasvatus-toiminnalla on olemassa pitkät perinteet vuodelta 1888 saakka. Kun päivähoitolaki säädettiin vuonna 1973 oli päiväkotien tarkoitus hoitaa lapsia sen ajan, kun heidän vanhempansa olivat töissä. Subjektivisen päivähoito-oikeuden myötä 1990 -luvulla päivähoidosta tuli kaikkien lasten oikeus, eikä se kuulunut enää vain työssäkäyvien vanhempien lapsille. Tämä muutos oli iso sysäys kohti kaikille avointa pedagogista varhaiskasvatusta. Uusi varhaiskasvatuslaki astui voimaan 1.8.2015 ja se muutti päivähoiton käsitteen varhaiskasvatukseksi. (Heinonen ym. 2016, 20–21.)

Uusi varhaiskasvatuslaki määrittelee varhaiskasvatukselle selkeät tavoitteet. Sen tulee edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen tulee tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista. Sen pitää myös toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset. Varhaiskasvatuksessa tulee varmistaa lapselle kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö. Lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä on turvattava. (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36; Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 8.5.2015/580.)

Varhaiskasvatuksessa tulee antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Tulee myös tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksessa pitää kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti

vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. (Varhaiskasvatustilaki 19.1.1973/36; Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 8.5.2015/580.)

Lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin tulee varmistaa. (Varhaiskasvatustilaki 19.1.1973/36; Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 8.5.2015/580.) Lyhyesti sanottuna osallisuus lasten kohdalla tarkoittaa sitä, että lasten mielipiteet ja näkemykset kuullaan sekä ne huomioidaan aktiivisesti päätöksiä tehtäessä. Ei pidä kuitenkaan luulla, että lapsen osallisuus tarkoittaa automaattisesti samaa kuin se, että hän saa tehdä itseään koskevat päätökset. (Pajulammi 2014, 142 –143.)

Varhaiskasvatuksessa tulee toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatustilaki 19.1.1973/36; Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 8.5.2015/580.) Viime vuosina on syntynyt uudenlaisia perhekulttuureita ja tämä on saanut aikaan myös erilaisia odotuksia perheiltä varhaiskasvatusta kohtaan. Perheiden tarpeet myös vaihtelevat entistä enemmän ja tähän voidaan vastata vain asiantuntevalla pedagogiikalla sekä joustavalla palvelulla. (Tiilikka 2010, 67.) Vanhempien osallistumisen kannalta on tärkeää, että heillä on riittävästi annettua tietoa omien päätöstensä pohjaksi sekä mahdollisuus osallistua lasta koskeviin palaverihin (From 2010, 114).

Uuden varhaiskasvatustilain pohjalta opetushallitus on laatinut vuonna 2016 varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sen tehtävänä on olla tukena ja ohjeena varhaiskasvatuksen järjestämisessä ja ennen kaikkea edesauttaa varhaiskasvatuksen yhdenvertaistumista koko Suomessa. Perusteissa määritellään tavoitteet, sisältö, tehtävä yhteistyö vanhempien ja lasten kanssa, monialainen yhteistyö ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisältö. Varhaiskasvatussuunnitelma on kolmiosainen ja siihen kuuluvat valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Kyseessä on kaikkia varhaiskasvatusta järjestäviä tahoja oikeudellisesti velvoittava määräys, eli sen noudattaminen ei ole enää vapaaehtoista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8.)

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö määrittelee, että varhaiskasvatuksessa koulutetun henkilökunnan antamaa opetusta tulee olla vähintään kaksi tuntia päivässä. Tämän ajan ei kuitenkaan kuulu olla yhtämittaista, vaan se jakautuu päivän ajalle ja tämä määrittää sen, että osapäiväisen lapsen hoitopäivän on oltava neljästä viiteen tuntiin ollakseen laadukasta varhaiskasvatusta. Päivä varhaiskasvatuksessa koostuu pedagogisesta toiminnasta, joka on suunnitelmallista sekä monipuolista. Tämän lisäksi päivä sisältää leikkiä, ulkoilua, liikuntaa, perushoitoa, useamman ruokailun, vapaata toimintaa sekä vuorovaikutustilanteita muiden lasten kanssa. (Heinonen ym. 2016, 25.)

Syntymän jälkeen varhaiskasvatuksen aloittaminen on lapselle seuraavaksi merkittävin siirtymävaihe. Tällöin lapsi siirtyy pois tutusta kotiympäristöstä ja joutuu eroon vanhemmistaan. Varhaiskasvatuspaikan aikuisista alkaa muodostua lapsille tärkeitä kiintymyssuhteen kohteita. Pieni lapsi on haavoittuvainen, joten turvallinen suhde kasvattajiin on erittäin tärkeää. (Sinkkonen & Suhonen 2008, 124.) Pienikin lapsi osaa jo lukea ympäristön tunnekieltä. Aikuisen tapa huomioida ja kohdata lasta sekä tapa vastata hänen tarpeisiinsa herättää lapsessa erilaisia tunteita, kuten esimerkiksi mielihyvää sekä turvallisuuden tunnetta tai pahimmillaan pelkoa ja turhatumista. Vaikka lapsi ei osaa vielä käsitellä tunteitaan, kokee hän ne hyvin voimakkaasti. Perusturvallisuus rakentuu päivittäisen arjen tilanteissa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 20.)

Kasvattajilla tulee olla työnsä pohjalla selkeä näkemys siitä, miten lapsi oppii. Oppimiskäsitys tarkoittaa sitä, miten uskotaan ihmisen oppivan asioita ja mitä uskotaan oppimisen ylipäätään tarkoittavan ja miten oppimista voitaisiin edistää. Oppimiskäsityksistä konstruktivistinen oppimiskäsitys korostaa, että lapsi oppii omaehtoisen kokemisen eli tutkimisen ja kokeilemisen avulla. Kaikki uudet opitut asiat pohjautuvat aikaisemmin opittuihin ja koettuihin tietoihin. Konstruktivistinen oppimiskäsitys painottaa varhaiskasvattajan kykyä tehdä havaintoja sekä arvioida yksittäisiä lapsia sekä lapsiryhmää. Tämän tiedon pohjalta kasvattajan tulisi suunnitella ympäristöstä lapsen oppimista tukeva sekä tarjota oikea-aikaista oppimisen tukea. Lapsilähtöisyys on myös olennaista tässä vallalla olevassa oppimiskäsityksessä. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 116.)

Varhaiskasvatus on laadukasta silloin, kun on näkemys siitä, miksi ja miten sitä toteutetaan. Teoreettinen ja käytännöllinen lasta koskeva tieto pitäisi olla käytännön suunnittelun taustalla. Lapsi on aina osa sitä kontekstia, jossa hän on kasvanut ja oppinut asioita. Lapsista kasvaa tulevaisuuden aikuisia, joten pitää osata jossain määrin ennustaa myös tulevaa suunniteltaessa lasten kasvatusta tänä päivänä. (Kronqvist 2016, 13.)

Nykykäsityksessä painotetaan lapsen osallisuutta sekä jatkuvaa vuorovaikutusta ympäristön kanssa. Tätä kutsutaan sosiokonstruktivistiseksi oppimisen näkökulmaksi. (Alijoki & Pihlaja 2016, 262).

Lapsilähtöisyyden tulee olla kaiken varhaiskasvatuksen perusta. Lapsen vahvuudet ja tuen tarpeet tulee nähdä ja tässä olennaista on kommunikaatio lapsen ja aikuisen välillä. (Kontu 2008, 114.) Varhaiskasvatuksessa tavoitellaan sitä, että lapset vaikuttavat myös suunnitteluun, päätöksentekoon, toimeenpanoon sekä arviointiin. Kaikilla lapsilla tulisi olla samat mahdollisuudet vaikuttamiseen. (Turja 2010, 42.) Lapset tuottavat merkityksiä ja tapahtumia, jotka ovat olennaista raaka-ainetta kasvatuksellisissa sisällöissä. Aikuisen rooli on osallistua näiden sisältöjen tuottamiseen, ohjaamiseen ja työstämiseen. (Reunamo 2007, 11.)

Lapsen päivä varhaiskasvatuksessa pitää sisällään monenlaisia tapahtumia ja on tärkeää, että asioilla on oma järjestyksensä. Järjestystä lisää esimerkiksi kuvallinen päiväjärjestys ryhmätilan seinällä, koska lapsi voi käydä siitä päivän mittaan tarkistamassa missä kohtaa ollaan menossa. (Puroila 2010, 19.) Laadukas varhaiskasvatuspaikka tarjoaa lapselle säännöllisesti musiikki-, liikunta-, taide-, kulttuuri-, kuvataide-, ilmaisutaide-, tanssi-, leikki- ja kirjallisuuskasvatusta. Tämän lisäksi lapsille tulee järjestää elämyksiä ja juhlia. Levon määrä pitää huomioida lapsen kehitystason mukaisesti. (Heinonen ym. 2016, 15.) Perinne- ja kulttuurikasvatus on tärkeää, jotta elämiskulttuuri ja perinne siirtyvät lapsen myötä eteenpäin (Korhonen 2010, 4.)

Pitää muistaa, että lapsi leikkii oppiakseen ja solmii sosiaalisia suhteita leikkien aikana. Samalla myös lapsi oppii noudattamaan leikin sääntöjä. Leikissä lapsi mallioppii muilta lapsilta ja aikuisilta. Leikin kautta lapsi voi kokea uusia tunteita ja voi kokeilla vuorovaikutteisesti suhdettaan muihin lapsiin, aikuisiin ja ympäristöönsä. (Manninen ym. 2007, 96.) Lapsen toimiessa niiden asioiden parissa, jotka häntä kiinnostavat, on hänellä hyvät edellytykset työstää itselleen tärkeitä tunteita (Reunamo 2014, 67). Lapsi siis kasvaa, elää sekä oppii toimimalla niissä yhteisöissä, joissa aikuiset häntä hoitavat (Kaukoluoto 2010, 31).

Vanhemmilla on oikeus päättää siitä, kuinka paljon lapsi on varhaiskasvatuksessa. Lapsilla on oikeus olla varhaiskasvatuksessa vähintään 20 tuntia viikossa (neljä tuntia päivässä). Kokopäiväinen varhaiskasvatus on mahdollista, jos se on lapsen kehityksen, tuen tarpeen tai perheolojen takia tarpeellista tai jos se on muuten lapselle eduksi. Oikeus kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen on, jos vanhemmat ovat töissä tai opiskelevat kokopäiväisesti. Vanhempien tehdessä työtä tai opiskellessa osa-aikaisesti, lapsi voi osallistua viikossa yli 20 tuntia varhaiskasvatukseen. (Heinonen ym. 2016, 15.)

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulee olla koulutettua. Jokaisessa ryhmässä pitää olla yksi tai kaksi pedagogiikasta vastaavaa lastentarhanopettajaa. Erityistarpeita varten tulee päiväkodista löytyä myös erityislastentarhanopettaja sekä tarvittaessa myös avustajia. Vakituiseen henkilöstön ollessa poissa, palkataan sijainen, kun halutaan turvata laadukas varhaiskasvatus. Henkilöstön pysyvyys on aina lapsen edun mukaista. Varhaiskasvatus on opetusta, hoitoa ja kasvatusta ja pedagogiikka on tärkeässä roolissa kaikessa toiminnassa. (Heinonen ym. 2016, 16.)

Henkilökuntaa tulee olla lasta kohden riittävä määrä. Alle kolmevuotiaita lapsia voi olla neljä yhtä aikuista kohden ja yli kolmevuotiaissa vastaava luku on kahdeksan lasta. Paikalla saa olla kerrallaan kolmen aikuisen mukainen määrä lapsia. Osapäiväisessä varhaiskasvatuksessa olevia kolmevuotta täyttäneitä lapsia voi olla yhtä aikuista kohti 13 lasta. (Heinonen ym. 2016, 16.) Aikuisen on oltava läsnä lapsille, jotta hän voi rakentaa lapsiin ymmärtävän ja välittävän suhteen ja tällä tavoin huomata heidän tarpeensa (Karila & Lipponen, 2013).

Lapset ovat kaikki yksilöitä ja omia persoonallisuuksiaan. Tämän seikan huomioiminen ryhmässä vaatii opettajalta henkilökohtaista paneutumista jokaiseen lapseen. (Helenius & Korhonen 2008, 53.) Jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan henkilökohtainen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Lastentarhanopettaja on vastuussa suunnitelman laadinnasta. Suunnitelman kirjataan lapsen varhaiskasvatukselle tavoitteita, jotka koskevat lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Myös toimenpiteet tavoitteiden toteutumiseksi kirjataan. Suunnitelman tekemiseen osallistuvat henkilöstö, lapsi ja hänen vanhempansa. Tarvittaessa myös muut lapsen kehitystä tukemassa olevat tahot voivat osallistua suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma tarkistetaan vähintään vuosittain. (Heinonen ym. 2016, 16.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma luo ympäristön vanhemman ja työntekijän yhteiselle toiminnalle, sillä he lukevat ja täyttävät sitä yhdessä ja keskustelevat lapsesta yhdessä. Tällä tavalla vanhemmat ja työntekijä tulevat keskenään tutummiksi sekä

tutustuvat myös lapseen. Keskustelu tuo myös esille vanhempien ja lapsen toimintaa kotona ja nostaa kotoa tulevia huolia mukaan yhteiseen pohdintaan. Voidaankin sanoa, että varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen tuo esille myös perhetyön ulottuvuuden ja mahdollisuuden varhaiseen puuttumiseen. (Alasuutari 2010, 187.) Tietoa erilaisista asioista jaetaan vanhemmille myös erilaisissa tapahtumissa sekä aamulla ja iltapäivällä lasta tuotaessa tai hakiessa. (Veisson ym. 2010, 86.)

3.2 Varhaiserityiskasvatus

Suomeen perustettiin ensimmäinen erityislastentarha 1950 –luvulla. Näissä erityislastentarhoissa lapset saivat saman hoidon ja kasvatuksen kuin lapset tavallisissakin hoitopaikoissa, mutta heidän erityistarpeensa huomioitiin ja heidän mahdollisesta kuntoutuksen tarpeestaan huolehdittiin. Yhteistyö oli jo tällöin tärkeässä asemassa ja pyrittiinkin siihen, että erityistä tukea tarvitsevat lapset toimivat mahdollisimman paljon muiden lasten kanssa ja lasten vanhempien kanssa ja lapsen hoitoon osallistuvien tahojen kanssa tehdään toimivaa yhteistyötä. (Kauppinen & Sarjanoja 1991, 21–22.)

Vanha päivähoitolaki, joka tuli voimaan vuonna 1973 mainitsi erityistä tukea tarvitsevat lapset. Lain mukaan jokaisesta päiväkodin aloittavasta lapsesta, jolla oli erityisen tuen tarvetta, vaadittiin erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto. Sen aikaisten ohjeiden mukaan yksi erityistä hoitoa tarvitseva lapsi vastaisi kahta lasta tavallisessa ryhmässä. (Kauppinen & Sarjanoja 1991, 21–22.) Aiemmin lapsen erityistuen tarpeen havainnointiin tarvittiin lääkäri tai psykologi. Nykyään annetaan arvoa myös vanhempien ja kasvattajien arviointikyvyille ja havainnoille lapsen kehityksestä. Tarkemmat tutkimukset ja selvitykset toki kuuluvat edelleen siihen koulutetuille henkilöille, mutta myös lasta läheltä seuraavien henkilöiden huoli kuullaan. Lapsen erityisen tuen tarve määritellään varhaiskasvatuksessa lähtökohtaisesti lapsen normaalin kasvun ja kehityksen mukaan. Tietämys lapsen normaalista kasvusta ja kehityksestä pohjautuu tutkimustietoon kehityspsykologian alalta. (Pihlaja 2005, 57.)

Varhaiserityiskasvatuksessa vaikuttavia tekijöitä ovat erilaisuuteen suhtautuminen, vammaisuuden ja poikkeavuuden mallit sekä erilaiset ideologiat erityiskasvatuksessa (Pihlaja 2005, 43). Kunnat on velvoitettu järjestämään päivähoitoa ihmisten erilaisiin tarpeisiin ja ne tuottavat hyvin erilaisia palveluita erityispäivähoidon saralla. Kunnan

koko vaikuttaa erityispalveluiden saatavuuteen. Nykytilanteen selvittäminen ja kuvaaminen on erityispäivähoidon kehittämisen edellytys. (Svärd 2001, 30–34.)

Kaikilla lapsilla on yksilöllisiä tarpeita ja jokainen lapsi tarvitsee kasvuunsa tukea, mutta joillakin lapsilla tuen tarpeet korostuvat ja tämä aiheuttaa henkilökunnalle haasteen vastata lapsen tarpeisiin. Haaste voi vaatia aikuisen tavallisten kasvatustietojen kyseenalaistamista. Erityistä tukea tarvitseva lapsi voikin haastaa aikuisen etsimään uudenlaisia kasvatustietoja vanhojen tilalle. Ei ole olemassa kahta täysin samalla tavalla oireilevaa lasta, vaan jokaisella erityistä tukea tarvitsevalla lapsella on aina yksilölliset oireet. (Vilén ym. 2013, 272–273.)

Erityisestä tuen tarpeesta voidaan lapsen kohdalla puhua silloin, kun lapsen kasvun ja oppimisen edellytykset ovat heikentyneet vamman, sairauden tai toimintavajavuuden takia. Erityisen tuen tarve voi muodostua lapselle myös siitä, jos hän tarvitsee lastensuojelun tukitoimia. Lapsen tukeminen tapahtuu jokapäiväisissä prosesseissa ja rutiineissa niiden arviointina ja muuttamisena. Pitää muistaa, että määriteltäessä huolta tai tuen tarvetta, puhutaan hyvin monilla tavoin tulkittavista ja välillä jopa subjektiivisista näkemyksistä. Lasta ei sovi laittaa liian kapeisiin luokkiin, kun hänen erityisen tuen tarpeitaan määritellään. Ympäristö vaikuttaa aina tuen tarpeen arvioimiseen. (Alijoki & Pihlaja 2016, 263–265.)

Erityiskasvatuksen kenttä on hyvin moninainen ja sitä lisää erityisesti se, että pelkällä erityiskasvatuksella ei pystytä vastaamaan kaikkien lasten tarpeisiin. Lääketiede osallistuu lapsen tuen tarpeiden määrittelyyn ja tuen toteuttamiseen. Monta eri tieteenalaa aiheuttavat omat vaikeutensa käsitteiden yhtenäistämässä sekä tulkintojen tekemisessä. Arvioitaessa lapsen erityisen tuen tarvetta, voidaan verrata hänen kehitystään suhteessa ikätasoon sekä voidaan kartoittaa hänen kasvuympäristöään fyysisten, sosiaalisten ja psykologisten piirteiden osalta. Yleensä lapsen erityistarpeet eivät tyydyty vain kuntouttamalla, vaan tarvitaan ekologista näkökulmaa, eli ympäristöön vaikuttamista. (Huhtanen 2004, 11.) Ympäristö voi toimia joko lapsen kasvuoehjoja ka-peuttavana tai laventavana (Korkalainen 2009, 56.)

Varhaisesta puuttumisesta puhutaan silloin, kun lapsen käytös herättää huolta kasvattajassa ja hän ottaa asian puheeksi. Kaikki alkaa arvioinnista, jonka aikana mietitään, kärsiikö lapsi jostakin, onko hänellä huono olla, onko esteitä oppimisessa tai muissa taidoissa sekä tarvitseeko lapsi apua. Varhaisen puuttumisen aikana on selvitettävä, onko ongelma lapsen, perheen, kasvattajan vai päivähoitopaikan. (Koivunen 2009, 89.)

Vammaisen lapsen varhaiskasvatus tulee räätälöidä osaksi tavanomaista varhaiskasvatusta. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevilla lapsilla on oikeus olla osana samoja yhteiskunnallisia palveluita kuin muillakin lapsilla. (Lampinen 2007, 96–97.) Varhaiskasvatuslain mukaan päiväkotit tai sen osa voidaan järjestää lasten erityisen hoidon tai kasvatuksen tarpeen perusteella erityispäiväkodiksi (Varhaiskasvatuslaki 36/1973). Kunnan käytettävissä on oltava lasten päivähoitossa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan palveluja. (Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36; Laki lasten päivähoitosta annetun lain muuttamisesta 28.12.2012/909.)

Kaikille erityisen tuen lapsille laaditaan kuntoutussuunnitelma. Suunnitelman tekoon osallistuu työntekijätiimi, lapsen vanhemmat sekä asiantuntijat. Samat henkilöt osallistuvat säännöllisin väliajoin suunnitelman arvioimiseen ja tarkistamiseen. Olennaista suunnitelman laatimisessa on tutustua mahdollisimman tarkasti lapsen ja perheen historiaan ja syventää näin ymmärrystä lapsen toiminnan taustalla olevista tunteista. (Suhonen 2008, 55.)

Varhaiskasvatuspaikassa aikuisilla on vastuullaan se, että ilmapiiri ryhmissä on suvaitseva ja jokainen lapsi saa olla oma itsensä sellaisena kuin on. On tärkeää, että aikuiset näkevät lapsissa hyvää ja sanovat sen myös ääneen. Aikuisen ääneen sanomilla asioilla on suuri merkitys lapselle, kun hän muovaa omaa käsitystä itsestään. Tätä voidaan pitää itsetuntemuksen perustana. Kasvatukseen voidaan sanoa olevan tietyssä kontekstissa tapahtuvaa kahden ihmisen välistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutus on moninaista henkilökunnan, lasten ja vanhempien välillä. (Suhonen 2008, 53, 55.) Sosiaalisen osallisuuden kokeminen on lapsen hyvinvoinnille hyvin tärkeää (Viitala 2014,163).

Lapsen alkaessa oireilla on tärkeää, että lapsen kanssa töitä tekevät henkilöt alkavat miettiä yhdessä erilaisia toimintatapoja. Kasvatusmenetelmillä ja kuntoutustoimilla tulisi pyrkiä siihen, että lapsen kokonaisvaltainen kehitys muuttaa suuntaa myönteiseen suuntaan eikä hänen itsetuntonsa vaurioidu. Yksilöllisellä tuella tarkoitetaan juuri sitä, että kasvatus- ja tukimuotoja suunnitellaan yhdessä vastaamaan lapsen ja perheen tarpeisiin. (Vilén ym. 2013, 272.)

Vuorovaikutus on haastavaa sellaisten lasten kanssa, joilla on säröjä tunne-elämässään. Lapsi ei pysty käsittelemään hankalia tunteita ja tämä saattaa saada aikuisissa aikaan voimakkaan vastareaktion tunnetasolla. Aikuisen tulee kuitenkin aina lasten kanssa ollessaan pyrkiä ohjaamaan lasta rakentavasti ja antamaan lapselle

käyttöön oma ymmärryksensä ja jäsentää lapsen tunteita oman mallinsa kautta. (Suhonen 2008, 55.) Aikuiset voivat muuttaa ajatusmaailmaansa, asennettaan ja tunteitaan. Tulkintamme ohjaa sitä, mitä uskomme olevan mahdollista saavuttaa lapsen osalta. Siksi voimme ensin yrittää muuttaa negatiivisia tulkintoja positiivisemmiksi. (Johannessen 2008, 91.)

3.3 Kolmiportainen tuki

Jokaiselle lapselle tehdään varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä vanhempien kanssa. Suunnitelmaa tehtäessä jutellaan huoltajien kanssa lapsen kiinnostuksen kohteista sekä hänen vahvuuksistaan. Keskustelussa otetaan puheeksi tarvittaessa myös lapsen yksilöllisen tuen tarve. Lapset tarvitsevat erilaisen määrän tukea kehitykseensä ja tämä otetaan huomioon varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Tuen tarve voidaan valita kolmesta vaihtoehdosta, jotka ovat yleinen, tehostettu sekä erityinen tuki. Näitä kolmea kutsutaan kolmiportaiseksi tueksi, kuten seuraavassa kuviossa (Kuvio 4.) esitetään. Tuentarvetta arvioivat varhaiskasvatuspaikan henkilökunta sekä tarvittaessa moniammatillinen tiimi. Myös erityisasiantuntijoiden näkemystä saatetaan tarvita tukea määriteltäessä. (Turun kaupunki 2017.) Tämä opinnäytetyö rajautuu varhaiskasvatuksen puolella tehostetun tuen lapsiin sekä esiopetuksen puolella erityistä tukea tarvitseviin lapsiin.

YLEINEN TUKI	TEHOSTETTU TUKI (yleisen tuen lisäksi)	ERITYINEN TUKI (yleisen ja tehostetun tuen lisäksi)
<ul style="list-style-type: none"> * yleinen tuki osa lapsen arkea * yhteistyö lapsen huoltajien kanssa * lapsen varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelma * suunnitelmallisuus ja selkeä struktuuri; viikko- ja päiväjärjestys * oppimisympäristö, tilat, välineet * menetelmät; * pienryhmätoiminta * toiminnan kuvittaminen: oppimisympäristö, päivittäistoiminnot, päiväjärjestys, leikin valinta * tukiviittomia tarpeen mukaan * yksikön struktuuri; * työvuorot * viikkopalaverit * tiimipalaverit ja tiimisopimukset * viikkosuunnitelmat * varhaiskasvatuksen erityisopettaja * monialainen yhteistyö * S2-opettaja * vertaistuki 	<ul style="list-style-type: none"> * varhaiskasvatuksen erityisopettajan suositus tai muun asiantuntijan lausunto * huoltajien kanssa sovittu tehostetun tuen aloittaminen * lapsen kuntoutussuunnitelma * ryhmän pienennys harkinnan mukaan * päivähoitoavustajan tuki * pienennetty ryhmä * suunnitelmallinen yksilöllinen ohjaus ja opetus * kuvakommunikaatio yksilötasolla esim. kommunikaatiokansio, kuvitettu reissuvihko, henkilökohtainen kuvastrukturi * tukiviittomat * integroidut ja erityisryhmät 	<ul style="list-style-type: none"> * asiantuntijan lausunto * huoltajien kanssa sovittu erityisen tuen aloittaminen * erityispedagoginen osaaminen * integroidut ja erityisryhmät * henkilökohtainen tai ryhmäavustaja * säännöllinen yksilöohjaus ja -opetus

Kuvio 4. Yleisen, tehostetun ja erityisen tuen ”portaavat” (Turun kaupunki 2016, 29).

Yleinen tuki

Yleiseen tukeen kuuluu jatkuva yhteistyö lapsen huoltajien kanssa sekä varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksessa esiopetussuunnitelman laatiminen lapselle yhdessä huoltajien kanssa. Toiminnan pitää olla suunnitelmallista sekä hyvin strukturoitua. Lapsi tarvitsee tutun päivärytmin ja selkeän viikko-ohjelman. Oppimisympäristöllä sekä tilojen toimivuudella on suuri merkitys lapsen oppimisessa. Tiloja pitää pystyä muokkaamaan aina ryhmän tarpeita vastaavaksi. Varhaiskasvatuksessa erilaisten menetelmien käyttö ja hyödyntäminen tulee olla arkipäivää ja toiminnan tulisi tapahtua pienryhmissä. Kuvien käyttö lasten kanssa kuuluu myös yleiseen tukeen. Viikko-ohjelma, päiväohjelma sekä leikin valinta on hyvä näyttää lapselle kuvien avulla. Kuvia voi käyttää myös apuna ohjeita annettaessa. Tukiviittomilla voidaan vielä kuvien lisäksi selkeyttää lapselle annettuja ohjeita. (Turun kaupunki 2016, 29.)

Yksikön toiminnan strukturoinnilla on myös suuri merkitys yleisen tuen toteutumisessa. Työvuorojen sujuvuus ja säännöllisesti viikoittain toimivat tiimipalaverit mahdollistavat toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen. Suunnittelu täytyy tehdä näkyväksi tiimisopimusten ja kirjallisten viikko-ohjelmien muodossa. Tällä tavalla varmistutaan myös tiedonkulusta ryhmän kasvattajien sekä myös kasvattajien ja muun henkilökunnan sekä vanhempien välillä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tulee osallistua lasten tukemiseen, vaikka heillä ei ole merkittävää tehostetun tuen tai erityisen tuen tarvetta. Monialaista yhteistyötä tehdään kaikkien lasten kohdalla esimerkiksi neuvolan kanssa. Yleisessä tuessa olevalla lapsella on oikeus saada suomi toisena kielenä (S2) –opetusta. (Turun kaupunki 2016, 29.)

Yleinen tuki kuuluu jokaiselle lapselle Turun kaupungin varhaiskasvatuksessa, koska yksikään lapsi ei kasva eikä kehity ilman tukea. Havainnoinnin, reflektoinnin sekä monipuolisten menetelmien hyödyntämisen merkitys kasvaa lastentarhanopettajan ja lapsen välisessä kanssakäymisessä. Tärkeintä on, että lapsen tarpeet tulevat huomioituksi. Erilaisilla opetusjärjestelyillä sekä välineiden valinnalla ja myös ympäristön muuttamisella voidaan ottaa huomioon lasten erilaisia tarpeita ja tapoja oppia. (Turun kaupunki 2016, 31.)

Tehostettu tuki

Lapsi siirtyy tehostetun tuen piiriin vasta, kun varhaiskasvatuksen erityisopettaja katsoo yleisen tuen tukitoimien toteutuneen ja yleisen tuen olevan riittämätön lapselle. Tehostettuun tukeen siirtymistä saattaa suositella myös lasta tutkineet tahot tai muut asiantuntijat. Tehostetun tuen aloituksesta keskustellaan lapsen huoltajien kanssa. Tehostetussa tuessa olevalle lapselle voidaan laatia kuntoutussuunnitelma. Ryhmän pienennystä voidaan tarvittaessa käyttää tukitoimena tehostetussa tuessa olevalle lapselle tai hän voi siirtyä pienennettyyn ryhmään. Päivähoitoavustajan käyttö on myös mahdollista. (Turun kaupunki 2016, 29.) Tehostettu tuki, jota lapsi saa, on pedagogiseen arvioon perustuvaa. Lapselle laaditaan oppimissuunnitelma (Alijoki & Pihlaja 2016, 266.)

Tehostettu tuki on yksilökohtaisempaa ohjausta ja avustusta lapselle. Yksi tapa tukea lasta on esimerkiksi kuvat kommunikaation tai reissuvihon muodossa. Kuvia voidaan hyödyntää myös tekemällä lapselle oma henkilökohtainen päivästrukturi, josta hän voi seurata päivän kulkua ja kääntää jo tapahtuneet kohdat. Tällä tavalla lapsen on helpompaa hahmottaa mitä seuraavaksi tapahtuu ja valmistautua siihen. Tehostetussa tuessa oleva lapsi voi olla integroidussa erityisryhmässä, jossa lasten tuen tarpeet vaihtelevat. (Turun kaupunki 2016, 29.)

Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan edellä mainittujen yleisen tuen ja tehostetun tuen lisäksi. Erityisen tuen saaminen varhaiskasvatuksessa tarkoittaa sitä, että lapsella tulee olla asiantuntijan laatima lausunto, josta on luettavissa erityisen tuen tarpeita. Erityisestä tuesta on sovittava lapsen huoltajien kanssa. Erityispedagoginen osaaminen tulee olla jatkuvasti osana lapsen varhaiskasvatusta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu ryhmän toiminnan suunnitteluun ja osallistuu myös toiminnan toteutukseen. (Turun kaupunki 2016, 29, 32.) Erityistä tukea käytetään sellaisessa tilanteessa, kun muut tukitoimet eivät enää riitä lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Lapsen kyky toimia on voinut heikentyä saadun vamman tai sairauksen takia. (Alijoki & Pihlaja 2016, 266.)

Erityistä tukea tarvitseva lapsi voi saada varhaiskasvatusta vain integroidussa erityisryhmässä tai erityisryhmässä. Ryhmässä tulee olla joko ryhmäkohtainen avustaja tai lapsella oma henkilökohtainen avustaja. Lapsen tulee saada yksilökohtaista ohjausta. Esiopetuksen puolella erityistä tukea saavat lapset kuuluvat yleensä pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. (Turun kaupunki 2016, 29, 32.)

4 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Kehittämistoiminnan tunnuspiirteet ja prosessi

Toimintaympäristöt muuttuvat nykyään nopeasti ja sen myötä on tullut uusia mahdollisuuksia, mutta myös haasteita organisaatioille. Kehittämistyön jatkuvuus on noussut entistä tärkeämpään rooliin. Muutoksia on opittava ennakoimaan ja niiden vaikutuksia toimintaan on opittava arvioimaan. Uutena kilpailutekijänä markkinoilla on nyt innovatiivisuus. (Ojasalo ym. 2014, 5.) Työntekijät ja asiakkaat tulee nähdä keskeisinä lähteinä työn ja palvelun kehittämisessä. Heidän ratkaisujaan ja innovatiivisuuttaan tulee entistä enemmän hyödyntää puhuttaessa tuottavuuden sekä työhyvinvoinnin edistämisestä. (Ylisassi ym. 2016 ,3.) Pysyviä tuloksia kehittämistyöllä voidaan saada aikaan, jos työ on tavoitteellista ja pitkäjänteistä (Antila 2012, 5).

Toimin kehittäjänä kehittämishankkeessa, joten tehtävänäni oli käynnistää, toteuttaa ja ylläpitää kehittämisprosesseja. Tärkeitä taitoja kehittäjälle ovat vuorovaikutustaidot ja erityisesti taito kuunnella ja pohtia asioita yhdessä. (Toikko & Rantanen 2009, 51.) Toimin melko itsenäisesti koko kehittämishankkeen ajan, mutta kuuntelin myös yhteistyötahon toiveita ja ajatuksia asioista. Vein prosessia eteenpäin ja keräsin pohjatietoa, jonka avulla palveluohjauksen henkilökunta pystyi itse kehittämään omaa työtään. Seuraava kuvio (Kuvio 5.) esittää miten kehittämishankkeen prosessi sijoittuu vuosille 2015–2017.

Kehittämistyön käsitteellä tarkoitetaan sellaista toimintaa, jolla on tavoitteena saada tutkimustulosten kautta luotua uusia tai entistä parempia palveluja, työvälineitä tai menetelmiä. Synonyyminä kehittämistyölle nähdään kehittämistoiminta, jolla taas voidaan saada aikaan uusia tuotteita, tuotantoprosesseja tai järjestelmiä tai parantaa olennaisesti jo olemassa olevia. Kehittäminen on parhaimmillaan yhdistettynä tutkimukseen, koska tutkimus luo sille perusteita. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 21.) Organisaatioiden laatua verrataan nykyään siihen, millaisia tarpeita tai odotuksia asiakkailla on organisaatiota kohtaan. Asiakaspalautteen pohjalta kehitetään toimintaa asiakkaan tarpeita vastaavaan suuntaan. (Lecklin 2006, 18.)

Ajankohta	Hankkeen vaihe
Syksy 2015	Kehittämishankkeen aiheen pohdintaa.
Syksy 2015	Ensimmäinen palaveri palveluohjauksen henkilökunnan kanssa. Mukana myös ohjaavaopettaja Helena Malmivirta. Keskustelua tulevan hankkeen sisällöstä.
Kevät 2016	Kehittämishankkeen suunnitelma.
Kevät 2016	Palaveri palveluohjauksen kanssa. Tavoitteiden täsmentyminen sekä suunnitelman hyväksyminen.
Kesä 2016	Ryhmäkeskustelut varhaiskasvatuksen erityisopettajille sekä palveluohjauksen henkilökunnalle. Kysely päiväkodinjohtajille.
Syksy 2016	Aineiston litterointi ja analyysi.
Kevät 2017	Aineiston esittely palveluohjaukselle sekä avoriihi palveluohjauksen henkilökunnan kanssa.
Kesä 2017	Valmis tuotos ja raportti.

Kuvio 5. Kehittämishankkeen aikataulu.

Tässä kehittämishankkeessa tietoisuus muutoksen tarpeesta oli syntynyt Turun kaupungin varhaiskasvatuksen palveluohjauksessa. Toiminta oli saatu käynnistettyä, mutta heillä oli tarve saada palautetta prosessin toimivuudesta ja kehittämistarpeista. Tässä kehittämishankkeessa sovelletaan Kemmisin ja Wilkinsonin (1998, 21) luomaa toimintatutkimuksen spiraalimallia. Malli perustuu jatkuvaan reflektioon ja toiminnan arviointiin. Heikkinen (2001, 177) kuvailee myös spiraalimallin olevan suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin, reflektion ja uudelleen suunnittelun jatkuvaa sykliä, jossa toiminta sekä ajatus yhtyvät.

Kemmis ja Wilkinson (1998, 21) kuvaavat spiraalimallissaan ensimmäiseksi vaiheeksi muutoksen suunnittelun. Itsereflektion spiraalissa suunnittelu johtaa toteutukseen (Carr & Kemmis 1986, 186). Aloitin kehittämishankkeen suunnittelun heti opintojeni alkuvaiheessa syksyllä 2015. Pohjalla oli ajatus siitä, että palveluohjaus on toimintamallina kiinnostava. Palveluohjausta annetaan monilla sosiaalialan tahoilla ja nyt myös Turun kaupunki oli lanseerannut sivistystoimialalla varhaiskasvatuksen palveluohjauksen konseptin. Työskentelen lastentarhanopettajana Turun kaupungin palveluksessa ja olin työni puolesta kiinnostunut tekemään yhteistyötä projektissani toisen varhaiskasvatuksen toimijan kanssa. Otin yhteyttä palveluohjauksen esimieheen ja aloitimme yhteisen suunnittelun.

Seuraavaksi perehdyin aihealueeseen kirjallisuuden avulla. Perehdyin erityisesti kehittämishankkeita käsitteleviin sekä erilaisiin kehittämismenetelmistä kertoviin kirjoihin. Kirjallisuuden avulla kehittämishankkeen tavoitteet ja käytettävät menetelmät vakiinnuttivat asemansa suunnitelmassa. Tein hahmotelman tulevan hankkeen aikataulusta ja vaiheista. Lopulta hyväksytin valmiin suunnitelman ohjaavalla opettajalla sekä työelämäkumppanilla.

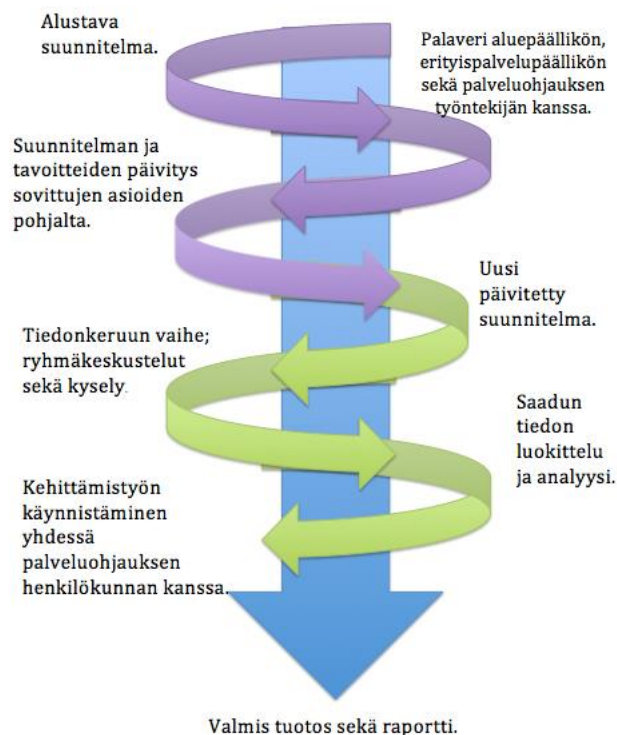
Kemmis ja Wilkinson (1998,21) etenevät spiraalissa seuraavaksi toteuttamaan suunnitelmaa käytännössä sekä observoimaan muutosta ja siihen johtavaa prosessia. Tässä kehittämishankkeessa edettiin suunnittelusta käytännön toteutukseen keväällä 2016 keskustelemalla yhteistyökumppanin kanssa hankkeen tavoitteista ja toteutuksesta. Keskustelu tarkensi ja yhtenäisti huomattavasti kehittämishankkeeseen liittyviä odotuksia ja tavoitteita. Palveluohjauksen motiivi tälle hankkeelle oli selvittää nykyisen prosessin toimivuutta ja mahdollisia kehittämistarpeita. Näiden tietojen pohjalta heidän olisi mahdollista lähteä kehittämään prosessia entistä toimivammaksi ja päästä kirjaamaan prosessi auki.

Etenin tavoitepalaverin jälkeen tiedonkeräämisen vaiheeseen. Lähdin keräämään tietoa ryhmäkeskustelun ja sähköisen kyselyn avulla siitä, millainen prosessi on tällä hetkellä ja samalla halusin nähdä, vaihteleeko käsitys prosessin kulusta eri ammattiryhmien kesken. Prosessin toimivuuden kannalta olisi tärkeää, että kaikilla toimijoilla olisi sama käsitys prosessin kulusta ja tämän takia prosessien kirjaaminen kaikkien nähtävään muotoon olisi niin tärkeää. Pyrin myös selvittämään prosessin toimivuutta ja kehittämiskohtia.

Saatuani aineiston kokoon aloitin sen litteroinnin ja luokittelun sekä analyysin SWOT –menetelmän avulla syksyllä 2016. Reflektoin saamaani aineistoa ja poimin siitä usein

toistuvia kehittämistarpeita. Pohdin tässä vaiheessa myös saamani tiedon hyödyllisyyttä prosessin kehittämistä ajatellen. Perehdyin myös analyysiin liittyvään kirjallisuuteen.

Kemmis ja Wilkinson (1998, 21) painottivat spiraalinsa kolmannessa kohdassa reflektointia ja siihen mennessä saadun tiedon prosessointia. Esittelin tiedonkeruun materiaalin tehtyjen SWOT –analyysien avulla palveluohjauksen henkilökunnalle. Reflektoimme yhdessä sieltä nousseita kehittämistarpeita ja aivoriihen avulla haimme ratkaisuja haasteisiin. Tämä toimi käynnistykseenä varsinaiselle prosessin kehittämiseksi. Tämän työskentelyn jälkeen palveluohjaus sai käyttöönsä valmiin materiaalin, joka sisälsi SWOT –analyysit tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessin toimivuudesta varhaiskasvatuksen erityisopettajien, päiväkodinjohtajien sekä palveluohjauksen henkilökunnan näkökulmasta. Samassa materiaalissa oli kirjattuna aivoriihen avulla ideoidut ratkaisuehdotukset prosessin toimivuuden lisäämiseksi. Tämä materiaali oli valmis tuotos suoraan palveluohjauksen hyödynnettäväksi. Kuten seuraavasta kuviosta (Kuvio 6.) voidaan todeta, päättyi tämä kehittämishanke valmiiseen tuotokseen ja tähän raporttiin.

Kuvio 6. Kehittämishankkeen spiraalimalli Kemmisiä ja Wilkinsonia (1998, 22) mukailen.

Kemmis ja Wilkinson (1998, 21) aloittavat spiraalin uudelleen suunnitelman päivittämisellä. Tarkoituksena on, että palveluohjauksen henkilökunta käynnistäisi seuraavan spiraalin kehittämishankkeessa kyseisen materiaalin avulla ja jatkaisivat kohti päivitettyä tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessia itsenäisesti. Tämän kehittämishankkeen prosessi päättyy valmiin tuotoksen sekä raportin julkaisemiseen.

Opinnäytetyö täyttää tutkimuksellisen kehittämistoiminnan piirteet, koska työssä hyödynnetään tutkimuksellisia menetelmiä tiedonkeruun osuudessa. Tutkimus palvelee siis kehittämistyötä, eikä määritä sitä. Kehittämishankkeille tyypilliset ominaisuudet, kuten tarkka tavoitteen määrittely, etenevä prosessi ja tulosten arviointi tulevat esille kehittämishankkeessa ja varsinkin sen raportoinnissa. (Toikko & Rantanen, 2009, 157.)

4.2 Tiedonkeruun menetelmät

Ennen kuin aloitetaan tiedonkeruu, pitää tietää mikä on kehittämiskohde. Raportointiin kuuluu tiedonkeruumenetelmien kuvaaminen sekä perustelut siitä, miksi juuri kyseiset menetelmät ovat valikoituneet tiedonkeruuseen. (Kananen 2014, 149.) Olen käyttänyt kehittämishankkeessa kahta erilaista tiedonkeruun menetelmää, jotka ovat ryhmäkeskustelu sekä avoin sähköinen kysely. Tiedonkeruulla tarkoitan työssäni sen tiedon keräämistä kentältä, jonka pohjalta pystyin käynnistämään kehittämishankkeen. Lähdin keräämään tietoa siksi, että halusin syventää ymmärrystäni kehitettävästä aiheesta. Pitää olla tietoa siitä, mitä ollaan lähdössä kehittämään. Tiedonkeruun avulla sain myös käsityksen prosessin nykytilasta.

Ryhmäkeskustelu

Ryhmäkeskusteluita on yhden aiheen tiimoilta järjestettävä aina vähintään kaksi, jotta tietoa saataisiin kerättyä riittävästi (Solatie 2001, 10). Ryhmäkeskusteluun osallistuivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat, päiväkodinjohtajat sekä palveluohjauksen työntekijät. Turussa on 21 varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, jotka ovat saman esimiehen alaisuudessa. Näistä opettajista vain osa on osallisina erityislasten sijoittelun prosesseissa. Pidin ryhmäkeskustelun varhaiskasvatuksen erityisopettajien kehittämisspäivässä kesällä 2016. Keskustelu tavoitti siis kaikki Turun kaupungin varhaiskasvatuksen erityisopettajat samalla kertaa.

Turun kaupungilla työskenteli hankkeen alkuvaiheessa 42 päiväkodinjohtajaa. Pidin tätä määrää niin suurena, että valitsin satunnaisotannalla heidän joukostaan 20 päiväkodinjohtajaa, joille lähetin kutsun ryhmäkeskusteluun. Jaoin heidät vielä kahteen eri päivään, jotta saisin tilat paremmin riittämään. Valitsin osallistujat siten, että pohjoiselta ja eteläiseltä palvelualueelta sai kutsun yhtä monta johtajaa. Kutsuun vastasi myöntävästi yhteensä neljä johtajaa, kaksi kummaltakin palvelualueelta.

Päädyin perumaan keskustelut liian pienen osallistujamäärän takia ja lähetin keskustelun teemat kirjallisena avoimena nettikyselynä kaikille kutsun saaneille johtajille. Uskoin saamani tiedon määrän olevan näin suurempi, koska nettikyselyn täyttäminen ei vaatisi poistumista omalta työpaikalta, eikä se veisi niin paljoa aikaa. Erehdyin tämän suhteen, sillä sain vastauksen neljältä päiväkodin johtajalta. Sain myös yhden viestin, jossa yksi päiväkodin johtajista ilmoitti, ettei osaa vastata kysymyksiini, koska ei tiedä mitään varhaiserityiskasvatuksen sijoitteluprosessista.

Ryhmäkeskustelulla tarkoitetaan järjestettyä keskustelutilaisuutta, jossa on kutsuttu joukko ihmisiä keskustelemaan tietystä aiheesta. Keskustelu on ajallisesti rajattua ja vapaamuotoista, mutta silti fokusoitua. Ryhmäkeskustelun osallistujamäärä voi vaihdella Suomessa kuuden ja kahdeksan välillä, mutta ulkomailla keskustelussa voi olla mukana jopa yli kymmenen henkilöä. (Valtonen 2005, 223.) Tämän työn kohdalla käytin melko suuria ryhmiä, koska alkukartoitukseen osallistuvien henkilöiden määrä oli niin suuri, että pienempiin ryhmiin jakaminen olisi vienyt liikaa aikaa. Roolini keskustelun ohjaajana korostui, koska kaikkien näkemykset tuli saada esille keskustelun aikana.

Ryhmäkeskustelun teemat tulivat suoraan SWOT –analyysistä. Teemat olivat sisäiset vahvuudet ja sisäiset heikkoudet sekä ulkoiset mahdollisuudet ja ulkoiset uhat varhaiserityiskasvatuksen prosessille. Aloitin kuitenkin ryhmäkeskustelut siten, että pyysin asiantuntijoita kertomaan ja kuvailemaan omin sanoin, miten varhaiserityiskasvatuksen sijoitteluprosessi tällä hetkellä Turun kaupungilla toimii. Aikaa oli varattuna ryhmäkeskusteluille noin kaksi tuntia. Ryhmän koko vaikutti ajankäyttöön merkittävästi, sillä varhaiskasvatuksen erityisopettajat käyttivät melkein kaiken varatun ajan, mutta palveluohjauksen työntekijät vain noin puolet ajasta.

Käytettäessä ryhmäkeskustelua menetelmänä on muistettava vetäjän roolin tärkeys. Hänen tehtävänä on luoda keskustelulle otollinen ilmapiiri, ohjalla keskustelun suuntaa kohti asetettuja tavoitteita sekä toimia rohkaisijana ja kannustajana keskustelijoita kohtaan osallistumatta kuitenkaan itse aktiivisesti keskusteluun. Kyseisessä menetelmässä keskitytään keskusteluun osallistuvien keskinäiseen vuorovaikutukseen. (Valtonen 2005, 223–224.)

Vetäjällä on useita tapoja tuoda keskusteluun tutkimukselleen tärkeitä teemoja. Näitä tapoja voivat olla kysymysten esittäminen tai erilaiset virikemateriaalit, kuten mainokset, sanomalehtileikkeet, tuotteet tai kuvat. Ryhmäkeskustelua voidaan käyttää metodina, kun halutaan saada selville ihmisten näkemyksiä ja mielipiteitä erilaisista asioista. Ryhmää vetävän henkilön tulee siis onnistua luomaan keskusteluun sellainen ilmapiiri, että keskusteluun osallistuvien todelliset mielipiteet tulevat esille. (Valtonen, 2005, 226.)

Tämä on syynä siihen, miksi halusin valita tämän kyseisen menetelmän omaan kehittämishankkeeseeni. Tarkoitukseni oli saada alansa asiantuntijoilta rehellisiä ajatuksia ja mielipiteitä siitä, miten varhaiserityiskasvatuksen prosessi toimii tällä hetkellä palveluohjauksessa. Uskon asiantuntijoiden välisen keskustelun tuovan esille juuri niitä asioita, joita tarvitaan prosessin kehittämistä varten. Valtosen (2005, 227) mukaan ryhmäkeskustelu mahdollisesti vahvistaa siihen osallistuvien yhteishenkeä, koska se antaa mahdollisuuden jakaa omia kokemuksiaan ja näkemyksiään vertaisten kanssa ja verrata niitä laajemmin jaettuun kulttuuriseen kenttään.

Avoim kysely

Kyselyn tekeminen ei kuulunut alkuperäiseen suunnitelmaani, vaan otin sen käyttöön, koska päiväkodin johtajista ei löytynyt riittävästi osallistujia ryhmäkeskusteluihin. Käytin nettikyselyssä samoja teemoja kuin ryhmäkeskustelussa. Pyysin johtajia kirjaamaan avoimeen kenttään varhaiserityiskasvatuksen palveluohjauksen prosessin vahvuuksia, heikkouksia sekä uhkia ja mahdollisuuksia. Ensimmäinen kysymys pyysi kuvailemaan varhaiserityiskasvatuksen prosessin nykyistä kulkua.

Avoimet kysymykset mahdollistavat sen, että vastaaja voi vastata omin sanoin. Antamalla mahdollisuuden vastata avoimesti voi saada paremmin selville vastaajien tietämyksen aiheesta sekä tuotua esille vastaajien mielestä aiheeseen liittyvät keskeisimmät asiat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 201.) Kirjallisessa kyselykaavakkeessa

avoimen vastauksen pituus on usein hyvin rajallinen. Sähköisessä kaavakkeessa tätä ongelmaa ei ole, sillä pituutta ei tarvitse rajata. Sähköisesti vastatut lauseet tulostuvat suoraan kirjallisena, joten niitä ei tarvitse enää litteroida erikseen. (Ronkainen & Karjalainen 2008, 22.) Tästä syystä päädyin tekemään kyselyn nettikyselyinä.

Kyselyn kysymyksiä lähdetään aina miettimään hankkeen tavoitteiden pohjalta. Tällä tavalla varmistetaan siitä, millaista tietoa lähdetään etsimään (Aaltola & Valli 2001, 100). Kysymykset kyselyyn tulivat suoraan SWOT –analyysin kentistä, joten ne sisältävät itsessään lähes suoraan kehittämishankkeen tavoitteet. Yksi tavoitteistani oli selvittää varhaiserityiskasvatuksen lapsen sijoitteluprosessin toimivuutta. Yhtenä tavoitteena minulla oli myös hankkeessani saada käsitys prosessin tämän hetkisestä kulusta. Tämä kysymys löytyi myös kyselykaavakkeesta.

Liian pitkässä kyselyssä on vaarana, että vastaaja väsyä vastaamiseen ja vastaa huolimattomasti tai pahimmillaan jättää kokonaan vastaamatta (Aaltola & Valli 2001, 100). Huomioin tämän rajaamalla kysymykset viiteen. Kysymykset olivat hyvin laajoja ja vastauskenttä oli avoin, joten tämä on voinut tehdä kyselystä hieman raskaamman vastaajalle.

Kyselylomakkeessa on se hyvä puoli, että kehittäjä ei pääse vaikuttamaan omalla olemuksellaan tai läsnäolollaan vastauksiin. Hyviä puolia on myös se, että vastaaja saa valita itse sopivan ajankohdan kyselyyn vastaamiseen. (Aaltola & Valli 2001, 101.) Muodostin kyselyn siten, että vastaajat pysyivät anonyymeinä. Se, että vastaajat eivät henkilökohtaisesti tavanneet minua antoi varmasti myös rohkeutta kertoa myös niitä heikkouksia ja uhkia prosessille. Sopivan ajankohdan löytymistä ei tuntunut tällä kertaa auttavan se, että kyselyn vastausajankohdan sai määrittää itse. Sain yhtä monta vastausta kuin olisin saanut osallistujia ryhmäkeskusteluun.

Kirjallisessa kyselyssä ei voida koskaan olla täysin varmoja siitä kuka kyselyyn todellisuudessa on vastannut (Aaltola & Valli 2001, 102). Tämän riskin minimoin sillä, että lähetin linkin kyselyyn johtajien henkilökohtaiseen työsähköpostiin. Tällöin se tavoitti kaikki vastaajat henkilökohtaisesti.

4.3 Kehittämismenetelmät

Valitsin kehittämismenetelmiksi tähän kehittämishankkeeseen SWOT –analyysin sekä aivoriihen. Valitsin nämä menetelmät jo ennen tiedonkeruuta, koska halusin yhdistää nämä menetelmät saumattomasti. Käytin tiedonkeruussa SWOT –analyysin nelikentän teemoja, jotta saisin luokiteltua keräämäni tiedon kätevästi suoraan nelikenttiin. Aivoriihen valitsin kehittämismenetelmäksi siksi, koska halusin käynnistää ajatustyön prosessin kehittämistä varten siten, että kaikki ideat pääsevät kirjatuksi esille. Kehittämisessä tärkeintä mielestäni on juuri uudenlaisten ideoiden saaminen ja niiden kehittäminen eteenpäin toimiviksi käytännöiksi. Aivoriiheen nostettiin SWOT –analyysien esille saamia heikkouksia sekä uhkia, jotka tarvitsevat jatkossa kehittämistä.

SWOT –analyysi

SWOT –analyysiä voidaan pitää yhtenä kaikkein tunnetuimpana kehittämismenetelmänä. Sitä on helppo käyttää ja sitä voi myös muunnella erilaisiin tarpeisiin ja tilanteisiin sopivaksi. Tavallisin tapa tehdä SWOT –analyysi on käyttää nelikenttää, jossa on kirjattuna sen hetkiset vahvuudet (Strengths), heikkoudet (Weaknesses), mahdollisuudet (Opportunities) sekä uhat (Threats) toiminnalle. Vahvuudet ja heikkoudet juontuvat toiminnasta ja mahdollisuudet ja uhat taas toimintaympäristöstä. Tässä tapahtuu yleisimmät virheet SWOT –analyysin käytössä. Analyysin vaihe on nelikentän käytössä olennainen asia. Se myös saattaa helposti unohtua ja tällöin SWOT ei ole loogisesti ristiriidaton. Kaikkein tärkeintä on, että SWOT –analyysissa esille nousseet asiat vietään kehittämistoimenpiteiksi asti. (Virtanen 2007, 189–19.)

SWOT –analyysin tarkoitus on olla yhteenvetävä menetelmä, joka tuottaa tietoa organisaation tilanteesta. Organisaatio voi hyödyntää tuloksia esimerkiksi siten, että se miettii, miten vahvuuksia voidaan hyödyntää ja entisestään vahvistaa ja miten heikkouksia voidaan taas vähentää. Voidaan myös miettiä, miten mahdollisuuksien hyödyntäminen varmistetaan tulevaisuudessa sekä miten uhat poistetaan, lievennetään tai muutetaan mahdollisuuksiksi. (Vuorinen 2013, 88–89.) Yhdistämällä saadut vahvuudet sekä mahdollisuudet saadaan osoitettua sen hetkiset menestysstrategiat ja vastaavasti yhdistämällä uhat ja heikkoudet nähdään keskeisimmät arvioinnin ja kehittämisen kohteet. (Räisänen & Vainio 1996, 38.) SWOT -analyysin pohjalta voidaan laatia kehittämissuunnitelma (Kuitunen 1997, 66).

Hyödynsin SWOT –analyysiä kehittämishankkeessani ottamalla ryhmäkeskusteluiden teemoiksi SWOT –analyysin pääotsikot: sisäiset vahvuudet, sisäiset heikkoudet, ulkoiset uhat ja ulkoiset mahdollisuudet. Tällä tavalla sain kerättyä kattavan koonnin tukea tarvitsevan lapsen sijoitusprosessin toimivuudesta ja kehittämistarpeista. Tämä tiedon pohjalta palveluohjaus voi aloittaa kehittämistyön prosessin toimivuuden varmistamiseksi.

Kun asioita kirjataan SWOT –taulukkoon perustuu se aina kirjaajan subjektiiviseen valintaan. Ristiriitoja syntyy, kun jotkin asiat saattavat olla sellaisia, että ne voidaan kirjoittaa kahteen eri laatikkoon. Eli sama asia voidaan luokitella vahvuudeksi, mutta myös heikoudeksi. Olennaista on tehdä taustatyö hyvin ennen SWOT –analyysin tekemistä. Jos näin ei tehdä tulee tulos jäämään melko pinnalliseksi, koska pelkkä asioiden listaaminen ei johda muutokseen. (Vuorinen 2013, 88-89.) Tässä opinnäytetyössä SWOT –analyysi tehtiin keskustelun kautta. Asiantuntijat kävivät keskustelua jokaisesta nelikentästä ja asiat kirjattiin taulukkoon vasta jälkikäteen nauhoitteen avulla. Toteutin itse kirjaamisvaiheen kuulemani perusteella. Lopuksi tein vielä koonnin kaikkien keskusteluiden ja kyselyn pohjalta ja kokosin kaikki asiat yhteen SWOT –nelikenttään.

Aivoriihi

SWOT –analyysissä esille nousi prosessin tämän hetkisiä heikkouksia sekä tulevaisuuden uhkia. Nämä ovat niitä asioita, joita tulee kehittää toimivammaksi nykyhetkeä ja varsinkin tulevaisuutta ajatellen. Esittelin SWOT –analyysit kokonaisuudessaan palveluohjauksen ja varhaiserityiskasvatuksen esimiehille sekä palveluohjaajille. Tiedonkeruun tulosten esittelyn jälkeen käytin aivoriihi menetelmää esille nousseiden uhkien ja heikkouksien kehittämistyön käynnistämiseen.

Aivoriiheä pidetään yhtenä menetelmänä luovassa ongelmanratkaisussa. Siinä on ideana tuottaa suuri määrä luovia ideoita. Ideoinnin ajaksi pyritään luomaan turvallinen ilmapiiri. Aivoriihessä käytetään työtapoja, joiden avulla kaikki pääsevät osallistumaan. Yleistä on jakaa osallistujat pienryhmiin ja hyödyntää tarralappuja ehdotusten kirjaamiseen. Menetelmän hyvä puoli on se, että myös hiljaisemmat osallistujat pääset mukaan. Ideana on se, että kaikki ehdotukset ovat saman arvoisia, eikä vääriä ehdotuksia ole. (Innokylä 2016.) Ideoiden määrä kasvaa ryhmässä (Kantojärvi 2012, 129).

Tässä menetelmässä käytetään innovatiivisuutta ja luovuutta. Aivoriihessä ajatellaan siten, että määrä saadaan tuottamaan laatua, eli mitä enemmän ideoita, sitä varmemmin löytyy toteuttamiskelpoisia uusia ajatuksia. Vahvuutena menetelmällä on ideoiden määrä sekä se, että toisten keksimät ideat voivat synnyttää muissa uusia ideoita. (Innokylä 2016.) Ryhmän jäsenten ollessa toisilleen ennestään tuntemattomia tai muuten mielentila alkuhetkellä ei tunnu oikealta, voidaan tällöin käyttää alkulämmittelyä erilaisia luovia menetelmiä kuten mielikuvaharjoituksia, folioveistoksia tai kuvakortteja. (Kantojärvi 2012, 132.)

Aivoriihessä on yleensä ryhmäkokona viidestä kahteentoista henkilöä. Alussa osallistujille kerrotaan aivoriihen perusajatus ja säännöt. Tämän jälkeen kerrotaan ideoitava aihe. Seuraavassa vaiheessa annetaan ryhmille rajatut ongelmat ratkaistavaksi. Ongelmat voidaan rajata myös yhdessä ryhmän kanssa. Tästä seuraakin ideointivaihe, jossa jokainen ryhmäläinen keksii uusia ideoita ja niitä kirjataan ylös. On mahdollista käyttää myös toimintatapaa, jossa ideat käydään läpi kierroksittain ja jos omalla vuorolla ei ole ideaa, niin voi pyytää vuoron ohittumista. (Innokylä 2016.) Esille tulleita ideoita ei saa arvostella vielä ideointivaiheessa (Kuitunen 1997, 21).

Aivoriihessä keskitytään ideoiden suureen määrään laadun sijasta (Kantojärvi 2012, 132). Kaikki ideat kirjataan ilman niiden analysoimista tai jatkokehittelyä. Tarralappujen käyttö helpottaa myöhemmin tapahtuvaa jatkokäsittelyä. Seuraava vaihe on nimeltään arviointi. Tässä kohtaa kannustetaan ryhmäläisiä yhdistelemään ja kehittämään edelleen toistensa ideoita. Erikoisemmatkin ideat tulee ottaa huomioon, koska niiden avulla usein päästään tekemään jotain uutta ja vanhasta poikkeavaa. (Innokylä 2016.)

Tämän jälkeen koittaa valintavaihe, jonka aluksi vetäjän tulee muistuttaa ryhmäläisiä luovasta ja innostavasta ilmapiiristä. Osallistujat saavat nyt katsoa koottuja ideoita kriittisesti ja ideoita voidaan kerätä erilaisiksi kokonaisuuksiksi. Parhaat ideat voidaan valita äänestämällä siten, että jokainen saa käydä laittamassa parhaan idean kohdalle plusmerkin ja lopuksi katsotaan, mikä idea sai eniten plusmerkkejä. (Innokylä 2016.)

Aivoriihessä vetäjällä on tehtävänä luoda luottamuksellinen ilmapiiri sekä edistää muutenkin rentoa ja myönteistä asennetta osallistujien keskuudessa. Keskenkäiset ja huonosti määritellyt ideat on rohkaistava sanomaan ääneen. Ideat tulee kirjata sellaiseen ilman muutoksia. Vetäjän tehtävänä on estää hierarkioiden ja liian selkeiden roolien muodostumista ideoijien keskuudessa, sillä se voi haitata luovien ideoiden avointa esille tuomista. (Kuitunen 1997, 22.)

Toimin vetäjänä aivoriihen aikana ja pyrin luomaan rennon ja mukavan ilmapiirin kokoukseen, jossa aivoriihi toteutettiin. Osallistujat tunsivat toisensa jossain määrin ennestään ja osa heistä työskenteli päivittäin toisten kanssa, joten ilmapiiri oli alusta alkaen melko tuttavallinen. Rohkaisin useampaan otteeseen kirjaamaan myös sellaisia ideoita, joiden toteuttaminen ei ehkä onnistuisi sellaisenaan ja jotka tuntuivat muuten erikoisilta ja ehkä jopa mahdottomilta.

5 KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSET

5.1 Yleistä analyysista

Olen soveltanut keräämäni tiedon analysointiin osittain laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysiä ja hankkeessani on nähtävissä sen vaiheita. Olen tehnyt työni tavoitteiden perusteella päätöksen siitä, mikä kerätyssä aineistossa on olennaista tulosten kannalta. Sisällönanalyysin ensimmäisenä vaiheena pidetään sitä, että tehdään selkeä päätös siitä mikä kerätyssä aineistossa kiinnostaa (Tuomi & Sarajärvi 2004, 94). Saman ryhmäkeskustelun aikana henkilöt toistivat samoja asioita useamman kerran ja tein päätöksen jättää turhan toiston pois ja kirjasin jokaisen esille nousseen asian vain kerran.

Selkein yhteys laadulliseen tutkimukseen on kehittämishankkeessani litteroinnin merkitys tiedon työstämisessä. Litteroinnilla tarkoitetaan aineiston purkamista nauhalta tekstiksi koneelle (Aaltola & Valli 2001, 133). Siirtäessäni litteroitua tekstiä SWOT – nelikentän ruutuihin olen tehnyt tiivistämistä ja lyhentämistä tekstissä. Tässä on riskinä se, että jokin merkitys asiassa on saattanut muuttua, mutta olen kehittäjänä tehnyt tulokset tekstistä ja kirjannut ne mahdollisimman muuttumattomina.

Kehittämishankkeessani olin määritellyt selkeät teemat ryhmäkeskusteluihin sekä kyselyyn. Analyysivaiheessa käytin apuna teemoittamista. Keskeistä teemoittamisessa on se, mitä keskustelijat puhuvat kunkin teeman aikana sekä puhuttujen asioiden merkitys kyseisen teeman kohdalla (Aaltola & Valli 2001, 53). Muodostin koneelle SWOT – analyysin nelikentät ja aloin siirrellä litteroimastani datasta kohtia oikeiden teemojen alle. Välillä joku keskustelijoista palasi jo käsiteltyyn teemaan, mutta pystyin tunnistamaan nämä kohdat aineistosta ja siirsin sen oikeaan paikkaan nelikentässä. Kyselyaineiston siirsin suoraan kyselykaavakkeista SWOT –nelikenttään.

5.2 Tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessin nykytilan kuvaus

Prosessit voidaan jakaa ydinprosesseihin ja tukiprosesseihin. Ydinprosesseilla tarkoitetaan työyhteisössä sellaisia prosesseja, jotka tuottavat asiakkaalla lisäarvoa ja tuotetaan asiakastyytyvää. Ne alkavat asiakasodotuksista ja päättyvät asiakastyytyvyyteen. Ydinprosessit tarvitsevat toimiakseen tukiprosesseja ja voidaankin sanoa ydinprosessien olevan tukiprosessien asiakkaita. Prosessien kehitys aloitetaan aina analysoimalla ydinprosessin toimivuutta. (Laamanen & Tuominen 2011, 21.) Tässä kehittämishankkeessa nähdään tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessi ydinprosessina, jota lähdettiin analysoimaan ja sen myötä kehittämään.

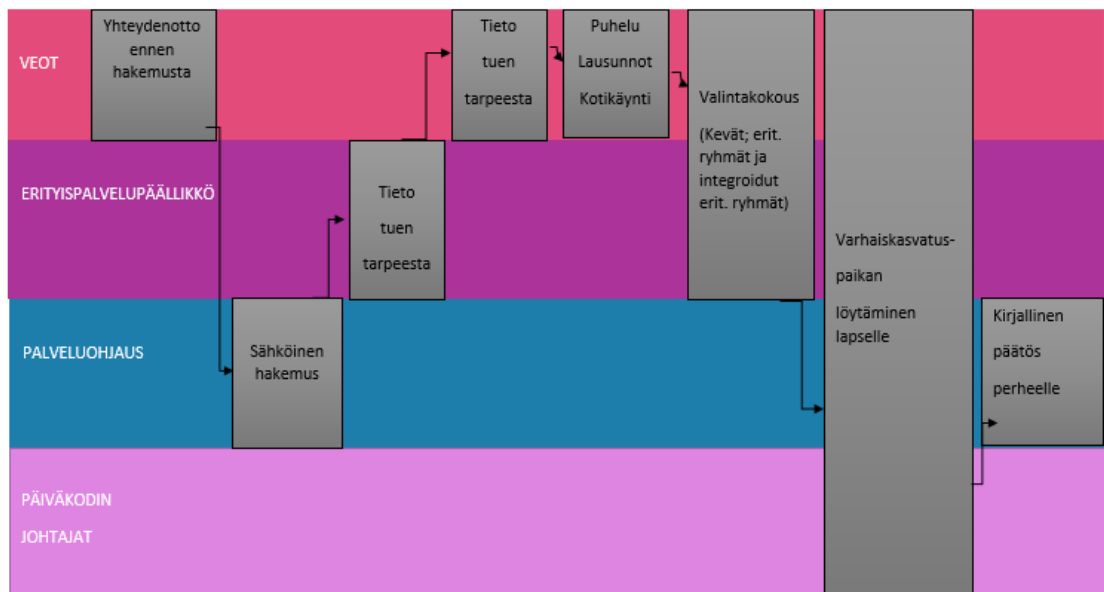
On tärkeää, että johtotasolla tunnistetaan erilaisia kehittämistarpeita prosesseissa ja käynnistetään niistä keskustelua prosessissa työskentelevien henkilöiden kanssa (Laamanen & Tuominen 2011, 31) Ongelmia, joita työpaikoilla syntyy, kannattaa lähteä ratkaisemaan, koska siitä syntyy käytännöllistä ja ajoittain jopa teoreettistakin tietoa työyhteisön käyttöön (Järvensivu 2007, 117). Palveluohjauksen esimiestasolla nähtiin tarve tälle kehittämishankkeelle ja henkilökunnalle annettiin mahdollisuus osallistua mukaan keskusteluun. Ryhmäkeskusteluiden ja kyselyn yhtenä teemana oli tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessin nykytilan kuvaaminen. Saamani materiaalin pohjalta sain muodostettua käsityksen prosessin tämänhetkisestä kulusta.

Prosesseja voidaan kuvata eri syistä, joista yleisimpiä ovat vastuunjaon tai ympäristövaikutusten selkeäksi tekeminen sekä toiminnan kehittäminen (Edu.fi 2017). Prosessissa tapahtuva toiminta kuvataan kirjallisesti prosessikaavion muotoon. Kaaviosta selviää myös prosessin toimijat. Vasemmasta reunasta löytyy työntekijät. Eri asioille on omat symbolinsa ja yleensä työvaihetta symboloi laatikko, joka on sijoitettu rooleista lähtevien viivojen väleihin. Se missä järjestyksessä työn vaiheet tapahtuvat ilmoitetaan vetämällä nuolia toimintojen väleille. (Oulun AMK 2015.)

Prosessi on luettavissa vasemmalta oikealle (Graham 2004, 31) Kaikki vaiheet toiminnossa kannattaa merkitä huolellisesti ja tarkasti, jotta ne kuvaavat hyvin juuri kyseistä toimintaa. Samaan vuokaavioon ei kannata laittaa liikaa vaihteita. Yhdellä sivulla voi enintään olla viisitoista vaihetta, koska muuten kuvaajan selkeys kärsii. (Oulun AMK 2015.)

Prosessin voidaan katsoa alkavan joissain tapauksissa jo ennen varhaiskasvatuksen tarvetta, kuten seuraavasta kuviosta (Kuvio 7.) voidaan tulkita. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaan voidaan olla yhteydessä jo siinä vaiheessa, kun lapselle annetaan hyvin pienenä diagnoosi tutkivan tahon toimesta. Yleisin syy siihen, miksi varhaiskasvatuspaikkaa lähdetään hakemaan, on se, että vanhemmat työllistyvät. Muita varhaiskasvatusta suosittelevia tahoja voivat olla esimerkiksi tutkiva taho tai neuvola. Perhe voi myös muuttaa toiselta paikkakunnalta ja tarvita sen myötä varhaiskasvatuspaikkaa. Hakemus varhaiskasvatukseen tehdään yleensä sähköisesti ja lapselle haetaan paikkaa kodin läheltä. Tukea tarvitsevan lapsen tapauksessa hakemuksen liitteeksi laitetaan mahdolliset lausunnot lapsen tilanteesta. Hakemukseen merkitään rasti kohtaan, jossa kysytään lapsen erityisen tuen tarvetta.

PROSESSIKAAVIO TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN SIOITTELUSTA TURUN KAUPUNGISSA

Kuvio 7. Tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessi Turun kaupungissa.

Hakemus tulee palveluohjaukselle ja siellä palveluohjaaja näkee lapsen tuen tarpeen hakemuksesta, jos se on siihen kirjattuna. Palveluohjaaja ottaa yhteyttä erityispalvelupäällikköön ja vie näin tiedon tuen tarpeesta eteenpäin. Erityispalvelupäällikkö ottaa yhteyttä kyseisen päivähoitoyksikön varhaiskasvatuksen erityisopettajaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja soittaa lapsen vanhemmille ja keskustelee heidän kanssaan tarkemmin lapsen tilanteesta ja tarpeista sekä perehtyy lapsen mahdollisiin kirjallisiin lausuntoihin. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee kotikäynnin perheen luona ja miettii käynnin jälkeen lapselle parasta mahdollista varhaiskasvatuspaikkaa tuen toteutumisen kannalta.

Lapsen tullessa sijoitettavaksi kesken toimintakauden, yritetään hänelle löytää mahdollisimman hyvä ja pysyvä varhaiskasvatuspaikka. Perheen kanssa voidaan keskustella siitä mahdollisuudesta, että lapsi voisi odottaa hetken paikkaa ja vanhemmat järjestäisivät hoidon sillä aikaa muulla tavoin. Tällöin voisi löytyä pidemmällä tähtäimellä parempi ja pysyvämpi paikka. Tilanteessa, jossa lapsi tarvitsee paikan heti, ei voida miettiä pitkään ja joudutaan tekemään nopea ratkaisu, joka ei valitettavasti ole perheen toivoma vaihtoehto.

Keväisin varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä erityispalvelupäällikkö kokoontuvat miettimään alueittain erityisryhmien sekä integroitujen erityisryhmien paikkoja. Lapsi voidaan näiden vaihtoehtojen lisäksi sijoittaa myös pienennettyyn ryhmään. Suuri osa tehostetun tuen lapsista sijoitetaan suureen ryhmään joko avustajan kanssa tai ilman. Valintakokouksista tulee palveluohjaukselle listat erityisryhmiin ja integroituihin ryhmiin valituista lapsista ja manuaalinen sijoittaminen jää palveluohjaukselle. Prosessi päättyy siihen, että lapselle löytyy varhaiskasvatuspaikka ja päätös asiasta lähtee heille kirjallisena.

5.3 SWOT -analyysit lapsen tuen toteutumisesta sijoitteluprosessissa

Olen koonnut SWOT –nelikentät molemmista pitämistäni ryhmäkeskusteluista sekä erikseen kyselyn perusteella saamastani materiaalista. Lopussa olen koonnut vielä yhden SWOT –nelikentän joka havainnollistaa kokonaisuuden erittelemättä vastaajien ammattinimikkeitä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajilta saamani materiaali oli erittäin runsasta johtuen suuresta osallistujamäärästä ryhmäkeskusteluun. Keskustelun aikana puheenvuorot herättivät ajatuksia muissa läsnäolijoissa ja keskustelu pysyi lähes koko aika aktiivisena. Osallistuin itse keskusteluun kertomalla aina keskusteltavan teeman vaihdoksesta sekä esitin muutaman tarkentavan kysymyksen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat löysivät nykyisestä prosessista paljon positiivisia asioita. Heidän mielestään mainittava vahvuus oli se, että palveluohjaus tiedottaa sähköpostilla erityispalvelupäällikköä aina tukea tarvitsevan lapsen hakiessa varhaiskasvatuspaikkaa. Tällöin tuen tarve tulee huomioiduksi ja tieto asiasta lähtee eteenpäin. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat pitivät nykyistä prosessia nopeana ja vanhemmat saavat heidän mielestään nopeaa palvelua hakiessaan tukea tarvitsevalle lapselleen varhaiskasvatuspaikkaa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (VEO) pääsee yleensä heti tiedon saatuaan selvittämään hänen alueelleen hakeneen lapsen asioita ja valmistelemaan hänelle varhaiskasvatuspaikkaa. Varhaiskasvatuksen ryhmien alueellisuus nähtiin myös vahvuutena. Tällöin erityisopettajat saavat tutustua oman alueensa lapsiin ja heidän erheisiinsä paremmin. Myös perheet tutustuvat heidän kanssaan yhteistyössä toimivaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaan paremmin, kun vaihtelua ei tapahdu jatkuvasti. Toisaalta alueiden vaihtelu koettiin joissain tilanteissa myös hyväksi asiaksi. Tämä on eduksi osaamisen kehittymisen kannalta sekä niissä tilanteissa, joissa erityisopettaja kokee, ettei tilanne enää hänen kanssaan tuota tulosta tai pääse etenemään sujuvasti.

Asiakkaan pallottelun koettiin vähentyneen viime aikoina ja palveluohjauksen myötä. Perheet saavat tarvitsemansa tiedot samasta paikasta. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat konsultaatiomahdollisuudet hyvinä toistensa kesken. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien suuri määrä ja viimeaikainen paikkojen lisääminen koettiin vahvuutena.

Lukuisien vahvuuksien lisäksi löydettiin myös sisäisiä heikkouksia. Yksi asia tuntui toistuvan keskustelussa ja se oli se, että vanhemmat eivät aina ilmoita lapsensa erityisen tuen tarpeesta varhaiskasvatuspaikkaa hakiessaan. Tällöin asia ei tule välttämättä tietoon ollenkaan ennen kuin lapsi tulee tutustumaan varhaiskasvatuspaikkaansa. Koettiin myös, että varhaiskasvatushakemuksessa rasti on merkitty epäselvästi erityisentuen tarpeen kohdalla. Myös käsite voi olla itsessään vanhemmille vieras ja käytiin keskustelua siitä, että pitäisikö termi avata selkeämmin hakemukseen. Yhtenä syynä siihen, miksi vanhemmat eivät aina tuo asiaa esille on se, että asia voi olla heille niin arka, etteivät he halua sitä mainittavan. Keskustelussa nousikin esille ehdotus, että voisi-ko asiaa kysyä erikseen vanhemmilta, kun heihin ollaan yhteydessä varhaiskasvatuspaikkaa valittaessa.

Heikkoutena nykyisessä prosessissa koettiin myös se, että kesän aikana lapsia muuttaa alueille ja he tarvitsevat varhaiskasvatuspaikat yleensä nopeasti heti tulevaksi syksyksi. Tällöin ryhmät ovat usein jo täynnä, eikä varsinkaan erityistä tukea tarvitsevalle lapselle enää tahdo löytyä sopivaa paikkaa omalta alueelta. Myös avustajaresurssit koettiin aivan liian pieninä tarpeeseen nähden. Alueelliset erot koettiin keskustelussa hyvin suuriksi. Haasteiden muodot vaihtelevat runsaasti alueesta riippuen. Osittain tästä syystä koko kaupungin yhteinen arviointilinja lasten asioissa koettiin mahdottomaksi.

Lapsen kannalta heikkoudeksi nähtiin se, että ryhmässä johon lapsi sijoitetaan tuentarupeensa vuoksi ei välttämättä ole hänelle vertaisryhmää. Resurssien puute mainittiin myös yleisesti keskustelussa. Välillä osa varhaiskasvatuksen erityisopettajista oli kokenut, että lasten hakemukset olivat hautautuneet palveluohjauksessa johonkin ja tulivat käsittelyyn vasta liian myöhään, kun paikalla oli jo liian kova kiire. Tähän liittyen keskusteltiin myös palveluohjauksen resurssien riittämättömyydestä. Keskustelussa nousi myös toive palveluohjauksen ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien yhteistyön ja keskusteluajan lisäämisestä. Keskustelu-aikaa toivottiin enemmän myös perheiden kanssa.

Haasteeksi koettiin myös palveluohjauksen tavoitettavuus. Heidän palvelunsa oli koettu jopa kasvottomana. Keskustelusta nousi esille haaste siitä, että päiväkotien johtajat ilmoittavat paikkojen olevan täynnä, mutta lapselle tarvitaan silti hoitopaikka. Tällaisessa tilanteessa ehdotettiin ratkaisuksi palvelupäällikön osallistumista kyseiseen keskusteluun ja päätöksentekoon varhaiskasvatuspaikan löytymiseksi. Viimeisenä haasteena mainittiin vielä ympärivuorokautisen varhaiskasvatuksen resurssien pienuus.

SWOT –ANALYYSI TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN SIIJOITTELUPROSESSISTA (VEOT)

<p>SISÄISET VAHVUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sähköposti erityispalvelupäällikölle. • Tuen tarpeen huomiointi. • Perheen nopea palvelu. • Tarkempi selvittely VEO:n taholta. • Ryhmien alueellisuus. • Asiakkaan pallottelu vähentynyt. • VEOjen alueiden vaihtelu, ei kierrätystä tai lyhyitä pätkiä. • Perheille tutut VEO:t. • VEO:jen verkosto, konsultointi. • Erityisopettajien suuri määrä tällä hetkellä. 	<p>SISÄISET HEIKKOUEDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vanhemmat eivät ilmoita tuen tarvetta. • Rastin paikka on epäselvästi hakulomakkeessa. • Erityistarpeen epäselvyys käsitteenä. • Tuen tarpeen kokeminen arkana asiana, ei haluta kertoa. Voisiko kysyä? • Kesäaikana muuttavat lapset. • Rajallinen resurssi avustajissa. • Alueelliset erot. • Kaupungin yhteisen arviointilinjan mahdottomuus. • Vertaisryhmän löytyminen sijoitettavasta ryhmästä. • Resurssien puute. • Hakemuksen hautautuminen. • Palveluohjauksen resurssit liian pienet. • Enemmän yhteistyötä ja keskustelua palveluohjauksen kanssa. Keskustelua myös perheiden kanssa enemmän. • Palveluohjausta vaikeaa tavoittaa. • Kasvotonta. • Palvelupäällikkö mukaan, jos kaikki johtajat sanovat ettei ole tilaa. • Ympäri vuorokautisen hoidon resurssit pienet.
<p>ULKOISET MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uusi työntekijä. • Päiväkodinjohtajalle aikaa pedagogiikan johtamiseen. • Mahdollisuus vaikuttaa asioihin nivelvaiheilla ja yhteistyöpalaverilla. • Mahdollisuus kehittää työtä. 	<p>ULKOISET UHAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Taloustilanne ja lapsiryhmien kasvaminen • Työntekijöiden jaksaminen • Tehostetun ja erityisen tuen laatu. • Työnohjauksen puute. • Kentän tilannetta ei nähdä päättäjätasolla. • Raha ratkaisee, ei kokonaisuus. • Tuen liukuminen perusopetukseen. • Äkkinaiset päätökset, lyhyt reagointaika. • Epämääräisyys päätöksissä. • Hallituksen toimet leimanneet vuotta. • Työntekijät väsyvät • Ongelmakeskeisyys

Kuvio 8. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien SWOT –analyysi.

Kuten yllä olevasta kuvioista (Kuvio 8.) voidaan huomata, ulkoisia mahdollisuuksia löydettiin keskustelussa sisäisiä vahvuuksia vähemmän. Ulkoisena mahdollisuutena prosessille pidettiin uuden työntekijän tuleamista mukaan prosessiin. Uusi työntekijä tuo mukanaan uutta tietoa ja osaamista ja saattaa osaltaan kehittää prosessia. Palveluohjauksen koettiin mahdollistavan päiväkodinjohtajille lisää aikaa käytettäväksi pedagogiseen johtamiseen omassa talossaan. Mahdollisuutena nähtiin myös se, että lapsen asioihin voidaan vaikuttaa nivelvaiheiden ja yhteistyöpalaverien avulla. Jokaisella koettiin olevan mahdollisuus kehittää omaa työtään.

Ulkoisia uhkia löydettiin hieman mahdollisuuksia enemmän. Yhtenä uhkana pidettiin sitä, että taloustilanne heikkenee ja lapsiryhmät kasvavat entisestään. Tästä johtuen työntekijöiden jaksaminen huolestutti keskustelijoita. Työntekijöiden jaksamisen taas koettiin liittyvän suoraan siihen kuinka laadukkaasti tehostettu ja erityinen tuki ryhmässä toteutuu. Uhkana koettiin myös se, että varhaiskasvatuksessa ei ole riittävästi mahdollisuutta työnohjaukselle. Kentän tilannetta ei keskustelijoiden mukaan nähdä päättäjätasolla ja tästä johtuen raha ratkaisee eikä kokonaisuus.

Uhkana nähtiin myös se, että liukuuko tuki myös perusopetuksen puolelle vai jääkö se siinä kohtaa pois, kun lapsi siirtyy esiopetuksesta kouluun. Keskustelussa oltiin sitä mieltä, että reagointiaika uusiin asioihin on liian lyhyt ja johtaa usein hätiköityihin päätöksiin. Päätökset koettiin myös epämääräisiksi. Kyseistä vuotta leimasivat merkittävästi hallitukset päätökset varhaiskasvatuksen osalta. Työntekijöiden väsyminen nähtiin suurena uhkana sekä myös ongelmalähtöinen suhtautuminen asioihin.

Päiväkodin johtajat

Seuraava kuvio (Kuvio 9.) osoittaa, että päiväkodin johtajat löysivät myös sisäisiä vahvuuksia nykyisestä prosessista. Heidän mielestään lapsen tuen tarve pyritään selvittämään ajoissa sekä paikkojen jakamisessa noudatetaan oikeudenmukaista linjaa. Yksi vastaajista ei nähnyt nykyisessä prosessissa mitään vahvuuksia, vaan koki tiedon lapsen tuen tarpeesta tulevan usein vasta kun ryhmät ovat jo pääosin muodostettuna. Sisäisellä puolella heikkouksia pidettiin vastanneiden päiväkodin johtajien keskuudessa sitä, että lapsen tuen tarvetta ei havaita ajoissa silloin, kun lapsi tulee toiselta paikkakunnalta tai kotoa. Heikkoutena nähtiin myös se, että kaikilla lapsilla ei ole papereita valmiina tuen tarpeen määrittämiseksi, vaan lapsi sijoittuu ryhmään, joka ei ole hänen tarpeilleen paras mahdollinen.

**SWOT –ANALYYSI TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN SIOITTELUPROSESSISTA
(PÄIVÄKODIN JOHTAJAT)**

<p>SISÄISET VAHVUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • En näe vahvuuksia, tieto tulee usein päiväkotiin kun ryhmien muodostus on jo pääosin tehty. • Pyritään selvittämään tuen tarve ajoissa. • Oikeudenmukaisuus paikkojen jaossa. 	<p>SISÄISET HEIKKOUEDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapsen tuen tarvetta ei havaita ajoissa, jos tulee toiselta paikkakunnalta tai kotoa. • Kaikkien tukea tarvitsevien lasten paperit eivät ole valmiina, sillä tutkivissa tahoissa ruuhkaa ja siksi lapsi sijoittuu jo alussa väärään ryhmään /tuen tarve.
<p>ULKOISET MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kehittämällä ja tarkentamalla sijoitteluprosessia lopputulos paranee. • Prosessia voidaan kehittää toimivampaan suuntaan. 	<p>ULKOISET UHAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jos vanhempi ei ilmoita hakuvaiheessa kattavasti tuen tarpeesta, tieto päivähoidon tulee liian myöhään. • Toteutuuko perheen intimitteetti palvelutilanteessa, jos paljon asiakkaita läsnä ja pitää kertoa asioistaan? (Kaikki eivät vielääkään täytä sähköistä hakemusta) • Kun lapset valitaan ryhmään lähipalveluperiaatteella, voi ryhmästä muodostua kokoonpanoltaan sellainen, että arki ei toimi, koska tuen tarpeet voivat olla moninaisia ja osa lapsista tarvitsee "oman aikuisen" eikä avustajia saa olla alueellisissa integroiduissa ryhmissä.

Kuvio 9. Päiväkodinjohtajien SWOT –analyysi.

Ulkoisia mahdollisuuksia prosessille oli johtajien mielestä se, että nykyistä sijoitteluprosessia voidaan kehittää ja tarkentaa, jolloin lopputulos paranee. Tämä mainittiin vastauksissa kahdesti ja kirjasin sen kahdesti myös SWOT –kenttään, koska muita vastauksia kyseiseen kenttään ei tullut. Halusin myös korostaa sitä, että useampi vastaaja oli asiasta tätä mieltä. Ulkoisia uhkia nähtiin huomattavasti mahdollisuuksia enemmän myös johtajien kohdalla. Vastaajat olivat sitä mieltä, että on riski, että vanhemmat eivät ilmoita tuen tarpeesta ajoissa. Tällöin asiaan ei ehditä varautua ajoissa varhaiskasvatuksen puolella. Huolissaan oltiin myös siitä, että toteutuuko nykyisessä prosessissa vanhempien intimitteetti riittävästi. Tämä koski vanhempia, jotka eivät täytä netissä sähköistä hakemusta, vaan asioivat esimerkiksi palveluohjauksen pisteellä.

Päiväkodin johtajien mielestä riskinä lähipalveluperiaatteessa on se, että alueellisista ryhmistä muodostuu kokoonpanoltaan sellaisia, ettei arkea saada pyörimään toimivasti. Tähän liittyen koettiin myös, ettei avustajia saada tällaisissa tapauksissa alueellisiin integroituihin ryhmiin, vaan osa lapsista vie ryhmästä aikuisen itselleen.

Palveluohjaus

Palveluohjaus kokee nykyisen erityistä tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessin toimineen pääsääntöisesti hyvin. Myös yhteistyö varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa koettiin toimivaksi. Nykyinen prosessi tuo esille lapsen potentiaalin. Palveluohjaus näki hyvänä asiana sen, että tuen tarve käy ilmi jo päivähoitohakemuksesta. Palveluohjaus oli kokenut, että varhaiskasvatuksen erityisopettaja osaa usein ehdottaa lapselle sopivaa ryhmää jo heti hakemuksen tultua. Myös yhteistyö päiväkodin johtajien kanssa koettiin pääsääntöisesti toimivaksi.

Palveluohjaus ei näe sijoituksen olevan automaatio, vaan he keskustelevat aina päiväkodin johtajan kanssa ennen kuin lapsi sijoitetaan ryhmään. Palvelumalleja muokataan palveluohjauksessa perheen mukaisesti, eli sama palvelumalli ei sovellu kaikille perheille. Kaikkiaan palveluohjaus koki vahvuutena sen, että alun kompastelusta on päästy eteenpäin ja prosessit tuntuvat sujuvan nyt hyvin.

Varhaiskasvatuksen palveluohjaus listasi keskustelun aikana myös sisältä päin tulevia heikkouksia prosessille. Yksi heikkouksista oli se, että tieto ei aina kulje mutkattomasti ja tuen tarve ei aina käy esille päivähoitohakemuksesta. Tähän liittyen koettiin heikkouksena myös se, että perheet eivät ole aina halukkaita kertomaan lapsensa tuen tarpeista palveluohjaukselle. Vanhempien kanssa jutellessa pitääkin käyttää tuntosarvia ja tunustella asioita ja osata kysellä heiltä oikeita asioita, jotta kaikki tarpeellinen tieto tulee palveluohjauksen käyttöön. Kaikki eivät halua puhua heille ikävistä asioista. Kaikkia perheitä ei myöskään haastatella heidän hakiessa lapselleen varhaiskasvatuspaikkaa ja tällöin, jos tuen tarvetta ei tule hakemuksesta ilmi, jää se kokonaan huomiotta. Vanhemmilla on siis vastuu tuen tarpeen ilmoittamisesta. Valitettavasti lapsen tuen tarve saattaa joissain tapauksissa tulla ilmi vasta varhaiskasvatuspaikassa.

Palveluohjauksen mukaan tiedon siirtäminen eri toimijoille ja tahoille ei ole riskitöntä. Muistettavia asioita on paljon, joten joskus jotakin voi unohtua. Haasteena palveluohjauksen näkökulmasta on varhaiskasvatuspaikkojen vähäisyys ja täydet päiväkodit. Tällöin on vaikeaa saada lapsia sijoitettua. Tällöin on valittava usein huonoista vaihtoehdoista vähiten huonoin. Palveluohjaus näki tarpeelliseksi nettisivujen selkeyttämisen tuen tarpeen käsitteen avaamisen ja tuen tarpeen ilmoittamisen ohjeistamisen osalta.

Palveluohjaus nosti esille heikkouden tiedonsiirrossa yksityisten toimijoiden ja kunnallisten toimijoiden välillä. Tiedonsiirto on tällöin vanhempien vastuulla, joten emme voi olla varmoja siirtävätkö kaikki vanhemmat tiedot uuteen varhaiskasvatuspaikkaan. Lopuksi keskustelu kääntyi siihen, että työmäärä palveluohjauksessa on suuri resurssihin nähden. Aikaa pitäisi olla enemmän ja työvoimaa enemmän kuin kaksi.

Kuten seuraavasta kuviosta (Kuvio 10.) huomataan, ulkoisia mahdollisuuksia nousi keskustelusta palveluohjauksen kanssa esille vain yksi. He kokivat, että kun tieto tuen tarpeesta tulee ajoissa, niin asian eteen ehditään tekemään hyvin töitä ja lopputulos on perheelle tällöin parempi kuin kiireellisesti tehty päätös. Lausuntojen saaminen tutkivilta tahoilta voi kestää, joten näissä asioissa ennakoimalla saadaan parempia tuloksia. Ulkoa päin tulevia uhkia löytyi keskustelun aikana useampia. Uhkana koettiin esimerkiksi se, että muualta luvataan perheille tiettyjä varhaiskasvatuspaikkoja tietyssä aikataulussa kysymättä ensin palveluohjaukselta asiasta. Kyseiset tahot eivät päästä paikoista, joten vanhemmille tulee usein pettymyksiä näissä asioissa. Aina toivottua paikkaa tai aikataulua ei pystytä toteuttamaan.

SWOT –ANALYYSI TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN SIOITTELUPROSESSISTA (PALVELUOHJAUS)

<p>SISÄISET VAHVUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pääsääntöisesti toiminut. • Yhteistyö VEO:jen kanssa toimivaa. • Lapsen potentiaalit esille. • Erityistuen tarve ilmi jo hakemuksesta. • VEO osaa yleensä heti ehdottaa sopivaa ryhmää, kun lapsi hakee varhaiskasvatukseen. • Päiväkodin johtajien kanssa yhteistyö toimii pääsääntöisesti hyvin. • Sijoitus ei ole automaatio, vaan aina keskustellaan päiväkodin johtajan kanssa. • Toimintamallit muovautuvat perheen mukaan. • Asettuu uomiinsa, alussa kompasteltiin enemmän, mutta nyt tuntuu menevän hyvin. 	<p>SISÄISET HEIKKOUEDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yhteydenpito; tuen tarve ei esille hakemuksesta. • Perheet eivät ole aktiivisia tuentarpeen kertomisessa. • Kaikkia perheitä ei haastatella. • Vanhempien vastuu asioiden esille tuomisessa. • Pulmat esille vasta varhaiskasvatuspaikassa. • Tiedonsiirrossa aina riskit; monta asiaa muistettavana. • Täydet päiväkodit; huonoista vaihtoehdoista paras. • Erityistuen tarpeen avaaminen ja ohjeistaminen nettisivuilla. • Oikeiden asioiden poimiminen; tuntosarvet ja jututtaminen. • Kaikki vanhemmat eivät halua kertoa negatiivisista asioista. • Tiedonsiirto yksityisestä kunnalliseen, vanhemmat siirtävät tiedon. Siirtyykö varmasti? • Iso työmäärä ja liian vähän aikaa varsinkin jos on vain kaksi töissä.
<p>ULKOISET MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tuentarpeen tieto ajoissa. Kun on aikaa niin lopputulos on aina perheen kannalta parempi. Lausunnot voivat kestää. 	<p>ULKOISET UHAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tutkivat tahot, neuvola tai kuntouttava taho lupaavat paikkoja ja joskus jopa tietyssä aikataulussa, vaikka he eivät voi niitä myöntää. Aina ei ole mahdollista päästä juuri siihen päiväkotiin, johon on hakenut eikä aina sillä aikataululla mikä on luvattu. • Myönnettyyn paikkaan tyytymättömän asiakkaan yhteistyö varhaiskasvatuspaikan kanssa. Jatkuuko negatiivinen asenne? • Neuvolapalaverien puute yrityksestä huolimatta. • Päivät täytyvät perustyöstä; ei aikaa kehittää. • Tiedonkulku alueiden sosiaalityöntekijöiden kanssa.

Kuvio 10. Palveluohjauksen SWOT –analyysi.

Palveluohjaus koki, että niissä tilanteissa, kun he eivät pystyneet tarjoamaan asiakkaalle tämän toivomaa varhaiskasvatuspaikkaa, kohdistui asiakkaan pettymys saatuun varhaiskasvatuspaikkaan vaikeuttaen lapsen varhaiskasvatuksen aloitusta. Tämä on palveluohjauksen mukaan uhka prosessille. Olisi kuitenkin tärkeää, että yhteistyö perheen ja kasvatushenkilökunnan kanssa lähtisi sujumaan mahdollisimman hyvässä yhteistyössä heti ensimmäisistä päivistä lähtien.

Ulkoisena uhkana koettiin myös vähäinen yhteistyö neuvoloiden kanssa. Yhteistyötä on yritetty käynnistää, mutta se ei ole ottanut tuulta siipiensä alle. Toimiva tiedonkulku ja yhteistyö kuitenkin koettaisiin tärkeänä palveluohjauksen ja neuvolan välillä. Tärkeänä lisänä pidettiin myös yhteistyön tekemistä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Pitkällä tähtäimellä uhkana koettiin myös se, että työpäivät palveluohjauksessa täyttyvät ohjauksen tekemisestä, eikä aikaa oman työn kehittämiseksi tunnu jäävän.

5.4 Materiaalipaketti sijoitteluprosessin kehittämiseksi

Kehittämishankkeesta seuraa usein tuloksena jokin konkreettinen tuotos (Salonen 2013, 25.) Tuotteistaminen on yksi tapa edistää tulosten levittämistä. Yksi esimerkki tuotteistamisesta voi olla kehitettävän työmenetelmän tai –prosessin mallintaminen. (Toikko & Rantanen 2009, 62.) Tämän kehittämishankkeen tuotteena syntyi materiaalipaketti (LIITE 1) tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessin kehittämisen tueksi Turun kaupungin varhaiskasvatuksen palveluohjaukseen. Materiaalipaketti sisältää pohjatyön prosessin päivittämistä varten. Nykyinen prosessi on kuvattu pelkistetyssä muodossa materiaalin pohjaksi.

Materiaali on ulkoasultaan selkeä ja sisällöltään ytimekäs ja olen pyrkinyt sen helppokäyttöisyyteen. Alussa kerrotaan lyhyesti kerätyn materiaalin hankinnasta ja materiaalipaketin tarkoituksesta. Tämän jälkeen kuvaan lyhyesti nykyisen prosessin kulun prosessikuvaajaa hyödyntäen. Sen jälkeen esittelen kaikki kolme SWOT -analyysiä ja neljäntenä SWOT -analyysinä on koottu versio, jossa on kerralla luettavissa kaikkien vastaajaryhmien vastaukset niitä yksilöimättä.

Materiaalista on selkeästi nähtävissä nykyisen prosessin toimivat osuudet, mutta myös tämän hetkiset kehittämistarpeet. Kehittämistarpeisiin on lähdetty vastaamaan aivoriihi – menetelmällä ja siinä esille tulleet kehittämissuhteet ovat myös kirjattuna materiaalipakettiin. Olen toiminut tämän kehittämishankkeen aikana prosessin muutostyön käynnistäjänä, mutta varsinainen prosessin päivitys ja kirjaaminen tapahtuvat tämän hankkeen jälkeen palveluohjauksen oman henkilökunnan kesken kokoamani materiaalin pohjalta. Kuten ohjaajani Helena Malmivirta toteaa väitöskirjassaan; ”parempi käytäntö on aina tilapäinen, kunnes kehitetään vielä parempi tapa toimia” (Malmivirta 2011, 283).

6 KEHITTÄMISHANKKEEN ARVIOINTIA

Kehittämishankkeen tavoitteena oli Turun kaupungin varhaiskasvatuksen palveluohjauksen toimivuuden lisääminen sekä lapsen tuen toteutumisen vahvistaminen sijoitteluprosessin aikana. Mielestäni olen saavuttanut molemmat asetetuista tavoitteista hankkeen aikana. Keräämäni materiaalipaketti antaa hyvän pohjan lähteä kehittämään toimivampaa käytäntöä ja antaa mahdollisuuden aloittaa työskentelyn prosessin kirjaamiseksi heti, ilman suurta valmistelutyötä. Keräämästäni materiaalipaketista on selkeästi luettavissa ne seikat, jotka eivät tällä hetkellä tue lasta hänen erityistarpeissaan ja sen myötä asioille voidaan myös tehdä jotain jatkossa. Toisaalta materiaalista tulee esille myös ne seikat jotka toimivat ja joita ei kannata lähteä muuttamaan.

Kehittämishankkeella oli tavoitteiden pohjalta kolme kehittämistehtävää, joihin vastaan kattavasti tässä raportissa. Ensimmäinen tehtävä oli selvittää varhaiserityiskasvatuksen palveluohjauksen kulkua. Sain tietoa palveluohjauksen toiminnasta ja erityisesti sijoitteluprosessista ryhmäkeskusteluiden ja kyselyn avulla. Tein kuvailevan prosessikaavion saamani tiedon perusteella.

Toisena kehittämistehtävänä hankkeessa oli selvittää, toteutuuko lapsen etu varhaiserityiskasvatuksen palveluprosessissa palveluohjauksen, varhaiskasvatuksen erityisopettajien sekä päiväkodinjohtajien näkökulmasta. Keräsin tietoa tätä varten myös ryhmäkeskusteluissa sekä kyselyssä. Vastaus tähän tehtävään on esitetty raportissa SWOT -analyysien muodossa. Voin todeta, että lapsen etu toteutuu pääsääntöisesti, mutta hankkeen tuotoksena olevassa materiaalissa on esitetty kehittämisehdotuksia lapsen edun parantamiseksi prosessissa.

Kolmantena kehittämistehtävänä oli osallistua kehittämistyön käynnistämiseen prosessin päivittämiseksi tulosten pohjalta. Toteutin tämän järjestämällä tilaisuuden, jossa esittelin tiedonkeruun tulokset sekä käynnistin kehittämistyön aivoriihi -menetelmän avulla. Priorisoimme esille nousseita kehittämiskohteita ja lähdimme ideoimaan ratkaisuja niihin. Tällä tavalla keskustelu prosessin kehittämiseksi saatiin käynnistymään ja ajatukset suuntautuivat uudenlaisten ratkaisujen ja toimintamallien löytämiseen.

Käytin työssäni ryhmäkeskustelua tiedonkeruun menetelmänä, koska halusin antaa mahdollisuuden avoimelle keskustelulle. Uskoin saavani enemmän tarpeellista tietoa keskustelun kautta, koska keskusteluun osallistuvat henkilöt pystyvät kommentoimaan ja täydentämään toistensa kommentteja. Tämä oletus osui oikeaan, koska sain huomattavasti kattavamman materiaalin kerättyä ryhmäkeskusteluista, kuin päiväkodin johtajille lähettämistäni kyselyistä. Kyselyiden hyvänä puolena pidin sitä, että ne tavoittavat suuren joukon ihmisiä sekä niissä vastaaja ei ole tunnistettavissa. Tästä huolimatta vastausten määrä jäi merkittävän pieneksi. Sain huomata myös sen, että kirjalliseen nettikyselyyn vastaaminen on myös helpompaa sivuuttaa sen kasvottomuuden vuoksi.

Ryhmäkeskusteluiden osallistujamäärät olivat toteutuneiden keskusteluiden osalta erittäin hyvät. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat osallistuivat keskusteluun osana kehittämispäiväänsä. Tämä järjestely oli mielestäni toimiva. Päiväkodin johtajien osallistumisprosentti olisi ollut varmasti merkittävästi suurempi, jos olisin saanut järjestettyä ryhmäkeskustelun heidän kehittämispäivässään. Tämä oli minulla ajatuksena, mutta kehittämispäivän aikataulu oli ehditty jo lyödä lukkoon ennen kuin kysyin asiaa.

Tästä syystä päädyin kutsumaan päiväkodin johtajat kahdessa osassa ryhmäkeskusteluun omalle työpaikalleni. Sain kummallekin päivälle osallistujia yhteensä neljä henkilöä, eli kaksi päivää kohti. Pidin tätä määrää niin pienenä, että peruin ryhmäkeskustelut ja lähetin paremman osallistumisprosentin toivossa kysymykset kirjallisena nettikyselyinä. Osallistujamäärä pysyi valitettavasti melko samana. Osallistumisaktiivisuuden vaikutti varmasti paljon ajankohta, jolloin yritin järjestää ryhmäkeskustelua sekä jolloin lähetin kirjallisen kyselyn. Osa päiväkodin johtajista oli parhaillaan kesälomalla tai juuri jäämässä lomalle kesäkuussa, jolloin tiedonkerääminen oli työni kannalta ajankohtaista.

Palveluohjauksen ryhmäkeskusteluun osallistuivat molemmat sillä hetkellä työssä olevat palveluohjaajat, eli sain käytyä heidän kanssaan ryhmäkeskustelun, jossa molemmat täydensivät toistensa vastuksia ja osallistuivat keskusteluun. Koin kuitenkin ajan järjestämisen vaikeaksi, koska molemmat ohjaajat joutuivat olemaan pois varsinaisesta tehtävästään keskustelun ajan. Tämä taas varmasti rasitti heidän työmääräänsä entistään.

Ryhmäkeskusteluita ohjatessani kiinnitin huomiota siihen, että suuressa ryhmässä (21 henkilöä) kaikki eivät osallistuneet keskusteluun. Jäin miettimään sitä, että olisiko hiljaisimmatkin saatu mukaan jakamalla varhaiskasvatuksen erityisopettajat kahteen pienempään ryhmään keskustelun ajaksi. Hyvänä puolena suuressa ryhmässä oli taas

sen keskusteleavuus ja näkökulmien runsaus. Tulevaisuudessa en lähtisi toteuttamaan enää keskustelua näin isolle ryhmälle, vaan jakaisin ryhmän todennäköisesti kahtia. Palveluohjauksesta osallistui keskusteluun kaksi henkilöä ja koin tämän ryhmän taas olleen pieni keskustelua varten. Uskoisin tämän kokemuksen perusteella ryhmäkeskustelun toimivan parhaiten siten, että osallistujia on vähintään viisi ja enintään kymmenen

Olen toiminut tämän hankkeen aikana kehittäjänä ja hankkeen vetäjänä. Koen onnistumista siinä, että sain vietyä hankkeen loppuun, vaikka aikataulu tuntui venyvän suunniteltua pidemmäksi. Koen onnistuneeni kehittäjänä siinä, että olen löytänyt mielestäni hyvän tavan kerätä tietoa ja esittää sen helposti luettavassa muodossa yhteistyötaholle ja muille asiasta kiinnostuneille. Uskon myös kerätystä tiedosta olevan konkreettista hyötyä prosessin päivittämisessä ja kirjaamisessa. Osa esille tulleista asioista on varmasti itsestäänselvyksiä tai jo vanhaa tietoa, mutta koen hyödylliseksi sen, että tieto on nyt saatettu kirjalliseen ja dokumentoituun muotoon kaikkien luettavaksi ja jaettavaksi.

Olen oppinut paljon esimerkiksi aikatauluttamisesta ja asioiden priorisoinnista sekä olen onnellinen saamastani kokemuksesta hankeyhteistyöstä Turun kaupungin varhaiskasvatuksen palveluohjauksen kanssa. Palveluohjaus on edelleen kiinnostava työmuoto ja sain paljon uutta tietoa asiaan liittyen. Voisi sanoa, että nälkä kasvoi syödessä ja toivon tulevaisuudessa työni liittyvän vielä tavalla tai toisella palveluohjauksen työmuotona jonkin asiakasryhmän kanssa. Kiinnostus kehittämistyöhön syveni myös hankkeen myötä. Toivon, että tulevaisuudessa tarjoutuisi vielä mahdollisuuksia työskennellä kehittämishankkeiden parissa. Aion jatkaa kehittämismyönteistä työtöitä nykyisessä työssäni ja muistaa tässä kehittämishankkeessa oppimani asiat. Oppimani reflektiivinen ammatillinen käytäntö tulee tulevaisuudessa tukemaan elinikäistä oppimista.

Haasteena koin tämän hankkeen aikana yhteyden pitämisen yhteistyötahon kanssa. Kiire näkyi yhteisten aikataulujen sovittamisessa sekä tiedon kulkemisessa erilaisissa käytännön asioissa. Asiaan vaikutti varmasti paljon se, että en ollut töissä samassa työyhteisössä, johon kehittämishanke tehtiin. Tässä asiassa oli kaksi puolta, koska halusin perehtyä juuri palveluohjaukseen, koska aihe oli kiinnostava, mutta toisaalta kehittämishanke ei päässyt mielestäni tarpeeksi syvälle. Ajankäytöllisesti omaan työyhteisöön tehty kehittämishanke olisi varmasti ollut toimivampi.

Oli hyödyllistä, että tämän hankkeen aikana perehdyin huolellisesti varhaiskasvatuksen uudempaan kirjallisuuteen ja sain päivitettyä tietoa varhaiskasvatuksesta. Myös varhai-

serityiskasvatukseen perehtyminen toi uutta tietoa omaan työhöni. Palveluohjaukseen ja kehittämishankkeeseen liittyvä kirjallisuus toi vielä varhaiskasvatuskirjallisuuttakin enemmän tietoa, koska nämä aiheet olivat minulle vieraampia ennen tätä kehittämishanketta.

Yhteistyötahona toimineen palveluohjauksen esimies Vesa Kulmala (6.6.2017) totesi suullisessa palautteessaan, että heidän saamassaan materiaalissa ei tullut heille suuria yllätyksiä. Hän ei myöskään kokenut SWOT -analyysin tuoneen suurta lisäarvoa asioihin. Hän koki aiheen olevan kuitenkin edelleen ajankohtainen, vaikka hanke on ollut kestoltaan melko pitkä. Tarve prosessin kehittämiseksi on edelleen. Kulmala totesi myös, että tämä raportti voi olla hyödyksi myös muille vastaavaa palvelua tuottaville tahoille.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS –kustannus: Jyväskylä.
- Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS –kustannus: Jyväskylä.
- Alasutari, M. 2010. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Vastapaino: Tampere.
- Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2016. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisten tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS -kustannus: Jyväskylä.
- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2009. Kasvatussosiologia. WSOY: Helsinki.
- Antila, M. 2012. Kehittämispääoman synty ja rakentuminen strategisessa palvelujen laadunkehittämistyössä. Case -tutkimus tamperelaisten hyvinvointipalvelujärjestöjen verkostomaisesta laadunkehittämistyöstä. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Carr, W. & Kemmis, S. 1986. Becoming Critical. Education, Knowledge and Action Research. Deakin, Viktoria: Deakin University Press.
- Edu.fi 2017. Toimintaprosessien kuvaaminen. Viitattu 16.6.2017 http://www03.edu.fi/aineistot/keke_paiv/yleistietoa/toimintaprosessienkuvaaminen.htm.
- From, K. 2010. "Että sais olla lapsena toisten lasten joukossa" Substantiivinen teoria erityistä tukea tarvitsevan lapsen toiminnallisesta osallistumisesta toimintaympäristöissään. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Graham, B. 2004. Detail Process Charting: Speaking the Language of Process. Hoboken: Wiley
- Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J. & Pelkonen, M. 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Terveystieteiden tutkimuskeskus: Helsinki.
- Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. WSOY: Helsinki.
- Heikkinen, H. 2001. Toimintatutkimus – toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS –kustannus: Jyväskylä, 177.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. PS -kustannus: Jyväskylä.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. WSOY: Helsinki.
- Helminen, J. 2016. Sosiaaliohjaus -lähtökohtia ja käytäntöjä. Edita: Helsinki.
- Hirsjärvi, S; Remes, P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. Tammi: Helsinki.
- Honkakoski, A., Kinnunen, P., Vuorijärvi, P. & Raappana, M. 2015. Palveluohjaus – avain asiakastyöhön ja palveluhallintoon. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus: Oulu.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. OY Finn Lectura AB: Helsinki.

- Hänninen, K. 2007. Palveluohjaus. Asiakaslähtöistä palvelua vauvasta vaariin. Stakes: Helsinki.
- Hänninen, K. 2009. Palveluohjauksen kolmitasoinen palveluohjaus- ja neuvontamalli ja hyvät käytännöt. Teoksessa Tiina Autio & Soili Hyvärinen Näkökulmia palveluohjaukseen. Omaishoitajat ja Läheiset –Liitto ry: Helsinki, 38.
- Innokylä 2016. Aivoriivi. Viitattu 5.5.2016 <https://www.innokyla.fi/web/malli109565>.
- Johannessen, E. 2008. Barn med socio-emotionella problem. SEBU Forlag: Oslo.
- Järvensivu, A. 2007. Työprosessitieto. Avain monitaitoisuuteen. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Kirjapaja: Helsinki.
- Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäyttyönä? Jyväskylän Ammattikorkeakoulu: Jyväskylä.
- Kantojärvi, P. 2012. Fasilitointi luo uutta. Menesty ryhmän vetäjänä. Talentum: Porvoo.
- Kari, A., Liimatainen, H., Pieviläinen, H., Puumalainen, H. & Sulku, S. 2010. Tukea ja ohjausta. Sosiaali- ja terveysjärjestöt neuvontatyössä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry: Helsinki.
- Karila, K. & Lipponen, L. 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Vastapaino: Tampere.
- Kaukoluoto, E. 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsingin yliopisto: Helsinki.
- Kauppinen, M. & Saranoja, M. 1991. Eriäinen lapsi päivähoitossa. WSOY: Porvoo.
- Kemmis, S. & Wilkinson, M. 1998. Participatory action research and the study of Practice. Teoksessa B. Atweth, S. Kemmis & P. Weeks (toim.) Action research in practice. Partnerships for social justice in education. London: Routledge, 21–36.
- Koivunen, P. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. PS -kustannus: Jyväskylä.
- Kontu, E. 2008. Kommunikaatiosuhde – vuorovaikutuksen keskeinen elementti. Teoksessa Elina Kontu ja Eira Suhonen. 2008. Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Palmenia Oy: Helsinki.
- Korhonen, R. 2010. Lapset oppivat kulttuuriperinettä yhdessä toisten kanssa –”sulle annan kukkaset...” Teoksessa Turja, L. & Fonsén, E. 2010. Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. Suomen varhaiskasvatus ry: Tampere, 4.
- Korkalainen, P. 2009. Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristössä. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
- Kronqvist, E. 2016. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja L. 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS –kustannus: Jyväskylä.
- Kuitunen, H. 1997. Luovan ongelmanratkaisun menetelmät ja prosessi. FinEduca: Helsinki.
- Kulmala, V. 2017. Tiedonanto 6.6.2017.
- Laamanen, K. & Tuominen, K. 2011. Process Management Excellence Criteria. 32 probing questions and contrasting pairs of examples. Self-assessment Work Book. What separates the successful from the average? Oy Benchmarking Ltd: Turku.
- Lampinen, R. 2007. Omat polut! Vammaisesta lapsesta täysvaltaiseksi aikuiseksi. EDITA: Helsinki.

- Lecklin, O. 2006. Laatu yrityksen menestystekijänä. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Leppänen, S. 2014. Palveluohjauksen käsikirja Turun kaupungin varhaiskasvatukseen. Turun AMK: Turku.
- Malmivirta, H. 2011. Taide siltana sosionomiksi (AMK) kasvamiselle. Toimintatutkimus taide- ja ilmaisuaineiden kehittämisestä postmodernin taidekasvatuksen suuntaan Oulun seudun ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa vuosina 2001–2004. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Manninen, J. Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S. & Särkkä, H. 2007. Miljöer som stöder lärande. En introduktion till lärmiljötankande. Utbildningsstyrelsen: Helsinki.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään -näkökulmia 2010 -luvun varhaiskasvatukseen. Pedatieto: Vantaa.
- Mäensivu, K. 2013. Kastelli – Monialainen hyvinvointipalvelujen palveluohjaus. Teoksessa Palveluohjauksen käsikirja. Artikkelikokoelma taustoista ja käytännöistä. Kanta-Hämeen Pitsi – hanke. Hämeenlinnan kaupunki: Hämeenlinna, 29.
- Määttä, P. 2001. Perhe asiantuntijana: erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Atena: Jyväskylä.
- Määttä, P. & Rantala, A. 2015. Tavallisen erityinen lapsi. PS -kustannus: Jyväskylä.
- Notko, T. 2009. Asiakslähtöisyys palveluohjauksessa ja palvelujen suunnittelussa. Teoksessa Tiina Autio & Soili Hyvärinen Näkökulmia palveluohjaukseen. Omaishoitajat ja Läheiset -Liitto ry: Helsinki, 33.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Sanoma Pro: Helsinki.
- Opetushallitus. 2007. Esiopetus. Viitattu 17.6.2017
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Varhaiskasvatus. Viitattu 17.6.2017
<http://minedu.fi/varhaiskasvatus>.
- Oulun AMK. 2015. Prosessien kuvaaminen. Viitattu 5.5.2016
<http://www.oamk.fi/hankkeet/pkk/pakki/prosessit5.htm>.
- Pajulammi, H. 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Talentum Media Oy: Helsinki.
- Pietiläinen, E. & Seppälä, H. 2008. Palveluohjaus asiakastyössä ja organisaatiossa. Kehitysvammaliitto: Helsinki.
- Pihlaja, P. 2005. Varhaiserityiskasvatus suomalaisessa päivähoitossa. Erityisen tuen tarpeet sosiaalis-emotionaalisella ja kielellisen kehityksen alueilla. Suomen kuntaliitto: Helsinki.
- Puroila, A. 2010. Lapset (ja tutkija) päiväkotiarjen näyttämöillä. Teoksessa Turja, L. & Fonsén, E. 2010. Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. Suomen varhaiskasvatusseura: Tampere, 19.
- Rauhala, H. 2011. Palveluohjaus. Työmalli huumeita käyttävien asiakkaiden kanssa työskentelelyyn. Omaiset huumetyön tukena ry: Helsinki.
- Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. WSOY: Helsinki.

- Reunamo, J. 2014. Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. PS - kustannus: Jyväskylä.
- Ronkainen, S. & Karjalainen, A. 2008. Sähköä kyselyyn! Web –kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Lapin yliopisto: Rovaniemi.
- Räisänen, A. & Vainio, L. 1996. Etsi laatu itsestäsi – Itsearviointikäytäntöjä. Opetushallitus: Helsinki.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI -henkilöstölle. Turun Ammattikorkeakoulu: Turku.
- Sinkkonen, H. & Suhonen, E. 2008. Lapsen kiintymyssuhde ja perheen vuorovaikutus päivähoitoon siirtymisen taustalla. Teoksessa Elina Kontu & Suhonen Eira Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Palmenia Oy: Helsinki.
- Sivistystoimialan strateginen sopimus 2015-2018. 2015. Viitattu 6.5.2016 <http://ah.turku.fi/kh/2014/0414008x/3066169.htm>.
- Solatie, J. 2001. Focusryhmät. Kvalitatiiviset ryhmäkeskustelut strategisen markkinointitutkimuksen apuna. Mainostajien liitto: Helsinki.
- Soukainen, U. & Laaturyhmä. 2015. Varhaiskasvatuksen laatukäsikirja.
- Suhonen, E. 2008. Elämää lähiöpäiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Teoksessa Elina Kontu & Suhonen Eira Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Palmenia Oy: Helsinki.
- Suominen, S. & Tuominen, M. 2007. Palveluohjaus portti itsenäiseen elämään. Profami oy: Helsinki.
- Svärd, P-L. 2001. Työkaluja päivähoiton erityiskasvatukseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Varhaiskasvatus. Viitattu 16.6.2017 <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>.
- Tiilikka, A. 2010. Kasvatuskumppanuus – Tulevaisuuden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Teoksessa Turja, L. & Fonsén, E. 2010. Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. Suomen varhaiskasvatusseura: Tampere, 67.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Helsinki.
- Turja, L. 2010. Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Teoksessa Turja, L. & Fonsén, E. 2010. Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. Suomen varhaiskasvatusseura: Tampere, 42.
- Turun kaupunki. 2016. Päivähoito ja esiopetus. Viitattu 2.4.2016 <http://www.turku.fi/paivahoito-ja-koulutus/paivahoito-ja-esiopetus>.
- Turun kaupunki. 2017. Kasvun ja oppimisen tuki. Viitattu 2.3.2017 <http://www.turku.fi/paivahoito-ja-koulutus/paivahoito-ja-esiopetus/paivakodit-turussa/erityispaivahoito>.
- Turun kaupunki. 2016. Turun esiopetussuunnitelma 2016. Viitattu 13.5.2017 <http://www.turku.fi/paivahoito-ja-koulutus/paivahoito-ja-esiopetus/paivahoidon-ja-esiopetuksen-info/varhaiskasvatus-ja>.

Turun kaupunki .2013. Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2013. Viitattu 28.5.2017 http://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/turun_varhaiskasvatussuunnitelma_2013.pdf.

Turku 2029 –kaupunkistrategia. 2015. Viitattu 28.5.2017 https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/kaupunkistrategia2029_web.pdf.

Valtonen, A. 2005. Ryhmäkeskustelut –Millainen metodi? Teoksessa Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 223-241.

Varhaiskasvatuslaki 36/1973.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. 2016. Viitattu 16.6.2017 http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf.

Veisson, M., Peterson, T. & Suur, S. 2010. Working together to support child's development. Teoksessa Turja, L. & Fonsén, E. 2010. Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. Suomen varhaiskasvatusseura: Tampere, 86.

Viitala, R. 2014. Jotenki häiriöks. Etnografinen tutkimus sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista päiväkotiryhmässä. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, s. & Kurvinen, A. 2013. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: Sanoma Pro.

Virtanen, P. 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Vuorinen, T. 2013. Strategiakirja – 20 työkalua. Helsinki: TALENTUM.

Ylisassi, H., Hasu, M., Heikkilä, H., Käpykangas, S., Saari, E., Seppänen, L. & Valtanen, E. 2016. Työntekijöiden kehittämistoimijuutta edistämässä. Kehittämismenetelmäkokeilujen tuloksia vanhuspalveluissa. Työterveyslaitos: Helsinki.

16.6.2017

MATERIAALI TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN SIJOITTELUPROSESSIN KEHITTÄMISTÄ VARTEN

Viivi Nurmi
TURUN KAUPUNKI JA TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN SIOITTELUPROSESSI	4
3 SWOT – ANALYYSI PÄIVÄKODIN JOHTAJIEN NÄKÖKULMASTA	6
4 SWOT -ANALYYSI PALVELUOHJAUKSEN NÄKÖKULMASTA.....	7
5 SWOT -ANALYYSI VARHAISKASVATUKSEN ERITYISOPETTAJIEN NÄKÖKULMASTA.....	8
6 KOOTTU SWOT -ANALYYSI.....	9
7 AIVORIIHITYÖSKENTELEN TULOKSIA.....	10
7.1 Eryistuen tarpeen avaaminen ja ohjeistaminen, rastin paikan selkiyttäminen...	10
7.2 Sisäinen yhteydenpito ja yhteistyö.....	11
7.3 Resurssit (tavoitettavuus, yhteistyö, tiedonsiirto, mikä on riittävä resurssi?)	12

1 JOHDANTO

Tämä materiaali on koottu Turun ammattikorkeakoulun sosiaalialan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyönä Turun kaupungin varhaiskasvatuksen palveluohjauksen kehittämistä varten. Näkökulmana materiaalissa on lapsen tarvitsema tuki. Tietoa kehittämistarpeista on kerätty ryhmäkeskusteluiden sekä yhden sähköisen kyselyn avulla Turun kaupungin varhaiskasvatuksen erityisopettajilta, päiväkodin johtajilta sekä palveluohjaajilta. Teemat ryhmäkeskusteluihin sekä kyselyyn on otettu SWOT -analyysin nelikentistä; sisäiset vahvuudet ja heikkoudet sekä ulkoiset mahdollisuudet ja uhat tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessissa. Saatu materiaali on litteroitu ja koottu kirjallisten SWOT -analyysien muotoon.

Kehittämistyö sijoitteluprosessin päivittämiseksi on käynnistetty 6.6.2017. Paikalla olivat tällöin kaikki palveluohjaajat, palvelualuejohtaja Vesa Kulmala, ruotsinkielisten varhaiskasvatuspalveluiden palvelupäällikkö Hanna Karlsson sekä aluepäällikkö Pia Jokinen. Osallistujat jakaantuivat kolmeen kahden hengen ryhmään ja valitsimme kootusta SWOT -analyysistä heikkouksien ja uhkien puolelta kolme kehitettävää asiaa, joita lähdimme työstämään aivoriihellä. Kolme kehityskohdetta olivat resurssit, sisäinen yhteydenpito ja yhteistyö sekä päivähoitohakemukseen liittyen erityistuen tarpeen avaaminen ja ohjeistaminen sekä rastin paikan selkiyttäminen hakemuksessa. Jokainen kehittämiskohde käytiin vuorollaan läpi ja työparit ideoivat aihe kerrallaan kehittämisehdotuksia. Kehittämisehdotukset koottiin ja luokiteltiin yhdessä sekä tarpeen vaatiessa äänestettiin käyttökelpoisimmat ideat.

Kaikki tulleet ideat ovat kirjattuna ja kuvattuna tähän materiaalipakettiin. Tulevaisuudessa, kun tukea tarvitsevan lapsen sijoitteluprosessia lähdetään kuvaamaan kirjalliseen muotoon, voidaan tätä materiaalia hyödyntää prosessin toimivuuden lisäämisessä. Nykyinen prosessi on myös kuvattuna hyvin pelkistetyssä muodossa materiaalin alussa, jotta olisi vertailupohjaa, josta lähteä liikkeelle. Prosessin kuvauksessa on käytetty lähteenä ryhmäkeskusteluissa sekä kyselyssä tullutta informaatiota prosessin nykyisestä kulusta.

2 TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN SIJOITTELUPROSESSI

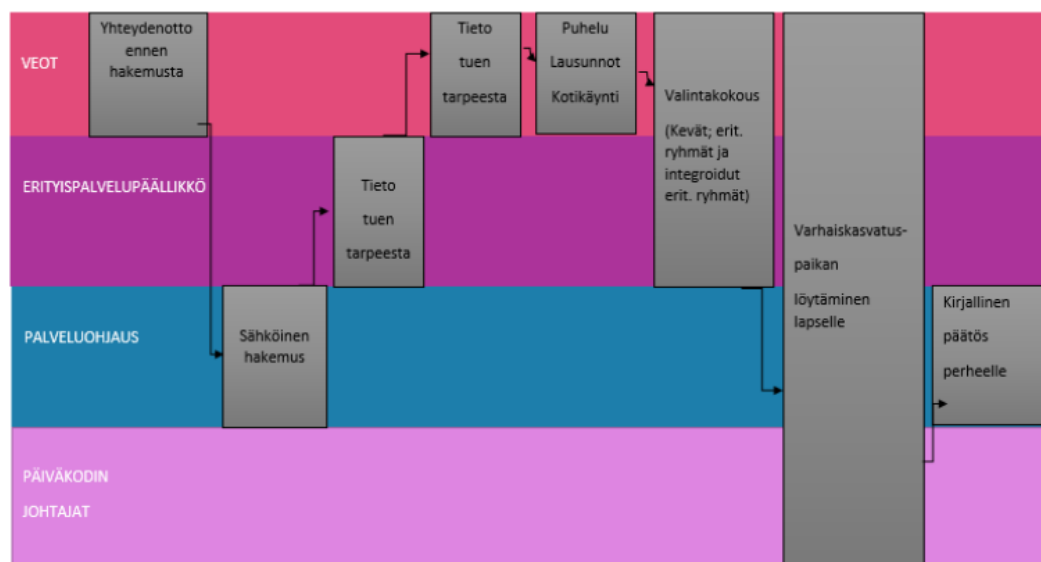
Prosessin voidaan katsoa alkavan joissain tapauksissa jo ennen varhaiskasvatuksen tarvetta. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaan voidaan olla yhteydessä jo siinä vaiheessa, kun lapselle annetaan hyvin pienenä diagnoosi tutkivan tahon toimesta. Yleisin syy siihen, miksi varhaiskasvatuspaikkaa lähdetään hakemaan, on se, että vanhemmat työllistyvät. Muita varhaiskasvatusta suosittelevia tahoja voivat olla esimerkiksi tutkiva taho tai neuvola. Perhe voi myös muuttaa toiselta paikkakunnalta ja tarvita sen myötä varhaiskasvatuspaikkaa. Hakemus varhaiskasvatukseen tehdään yleensä sähköisesti ja lapselle haetaan paikkaa kodin läheltä. Tukea tarvitsevan lapsen tapauksessa hakemuksen liitteeksi laitetaan mahdolliset lausunnot lapsen tilanteesta. Hakemukseen merkitään rasti kohtaan, jossa kysytään lapsen erityisen tuen tarvetta.

Hakemus tulee palveluohjaukselle ja siellä palveluohjaaja näkee lapsen tuen tarpeen hakemuksesta, jos se on siihen kirjattuna. Palveluohjaaja ottaa yhteyttä erityispalvelupäällikköön ja vie näin tiedon tuen tarpeesta eteenpäin. Erityispalvelupäällikkö ottaa yhteyttä kyseisen päivähoitoyksikön varhaiskasvatuksen erityisopettajaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja soittaa lapsen vanhemmille ja keskustelee heidän kanssaan tarkemmin lapsen tilanteesta ja tarpeista sekä perehtyy lapsen mahdollisiin kirjallisiin lausuntoihin. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee kotikäynnin perheen luona ja miettii käynnin jälkeen lapselle parasta mahdollista varhaiskasvatuspaikkaa tuen toteutumisen kannalta.

Lapsen tullessa sijoitettavaksi kesken toimintakauden, yritetään hänelle löytää mahdollisimman hyvä ja pysyvä varhaiskasvatuspaikka. Perheen kanssa voidaan keskustella siitä mahdollisuudesta, että lapsi voisi odottaa hetken paikkaa ja vanhemmat järjestäisivät hoidon sillä aikaa muulla tavoin. Tällöin voisi löytyä pidemmällä tähtäimellä parempi ja pysyvämpi paikka. Tilanteessa, jossa lapsi tarvitsee paikan heti, ei voida miettiä pitkään ja joudutaan tekemään nopea ratkaisu, joka ei valitettavasti ole perheen toivoma vaihtoehto.

Keväisin varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä erityispalvelupäällikkö kokoontuvat miettimään alueittain erityisryhmien sekä integroitujen erityisryhmien paikkoja. Lapsi voidaan näiden vaihtoehtojen lisäksi sijoittaa myös pienennettyyn ryhmään. Suuri osa tehostetun tuen lapsista sijoitetaan suureen ryhmään joko avustajan kanssa tai ilman. Valintakokouksista tulee palveluohjaukselle listat erityisryhmiin ja integroituihin ryhmiin valituista lapsista ja manuaalinen sijoittaminen jää palveluohjaukselle. Prosessi päättyy siihen, että lapselle löytyy varhaiskasvatuspaikka ja päätös asiasta lähtee heille kirjallisena.

PROSESSIKAAVIO TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN SIOITTELUSTA TURUN KAUPUNGISSA

3 SWOT – ANALYYSI PÄIVÄKODIN JOHTAJIEN NÄKÖKULMASTA

SWOT –ANALYYSI TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN SIJOITTELUPROSESSISTA (PÄIVÄKODIN JOHTAJAT)

<p>SISÄISET VAHVUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • En näe vahvuuksia, tieto tulee usein päiväkotiin kun ryhmien muodostus on jo pääosin tehty. • Pyritään selvittämään tuen tarve ajoissa. • Oikeudenmukaisuus paikkojen jaossa. 	<p>SISÄISET HEIKKOUEDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapsen tuen tarvetta ei havaita ajoissa, jos tulee toiselta paikkakunnalta tai kotoa. • Kaikkien tukea tarvitsevien lasten paperit eivät ole valmiina, sillä tutkivissa tahoissa ruuhkaa ja siksi lapsi sijoittuu jo alussa väärään ryhmään /tuen tarve.
<p>ULKOISET MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kehittämällä ja tarkentamalla sijoitteluprosessia lopputulos paranee. • Prosessia voidaan kehittää toimivampaan suuntaan. 	<p>ULKOISET UHAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jos vanhempi ei ilmoita hakuvaiheessa kattavasti tuen tarpeesta, tieto päivähoittoon tulee liian myöhään. • Toteutuuko perheen intimitaetti palvelutilanteessa, jos paljon asiakkaita läsnä ja pitää kertoa asiastaan? (Kaikki eivät vielääkään täytä sähköistä hakemusta) • Kun lapset valitaan ryhmään lähipalveluperiaatteella, voi ryhmästä muodostua kokoonpanoltaan sellainen, että arki ei toimi, koska tuen tarpeet voivat olla moninaisia ja osa lapsista tarvitsee "oman aikuisen" eikä avustajia saa olla alueellisissa integroiduissa ryhmässä.

4 SWOT -ANALYYSI PALVELUOHJAUKSEN NÄKÖKULMASTA

SWOT -ANALYYSI TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN SIOITTELUPROSESSISTA (PALVELUOHJAUS)

<p>SISÄISET VAHVUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pääsääntöisesti toiminut. • Yhteistyö VEO:jen kanssa toimivaa. • Lapsen potentiaalit esille. • Erityistuen tarve ilmi jo hakemuksesta. • VEO osaa yleensä heti ehdottaa sopivaa ryhmää, kun lapsi hakee varhaiskasvatukseen. • Päiväkodin johtajien kanssa yhteistyö toimii pääsääntöisesti hyvin. • Sijoitus ei ole automaatio, vaan aina keskustellaan päiväkodin johtajan kanssa. • Toimintamallit muovautuvat perheen mukaan. • Asettuu uomiinsa, alussa kompasteltiin enemmän, mutta nyt tuntuu menevän hyvin. 	<p>SISÄISET HEIKKOUEDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yhteydenpito; tuen tarve ei esille hakemuksesta. • Perheet eivät ole aktiivisia tuentarpeen kertomisessa. • Kaikkia perheitä ei haastatella. • Vanhempien vastuu asioiden esille tuomisessa. • Pulmat esille vasta varhaiskasvatuspaikassa. • Tiedonsiirrossa aina riskit; monta asiaa muistettavana. • Täydet päiväkodit; huonoista vaihtoehdoista paras. • Erityistuen tarpeen avaaminen ja ohjeistaminen nettisivuilla. • Oikeiden asioiden poimiminen; tuntosarvet ja jututtaminen. • Kaikki vanhemmat eivät halua kertoa negatiivisista asioista. • Tiedonsiirto yksityisestä kunnalliseen, vanhemmat siirtävät tiedon. Siirtykö varmasti? • Iso työmäärä ja liian vähän aikaa varsinkin jos on vain kaksi töissä.
<p>ULKOISET MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tuentarpeen tieto ajoissa. Kun on aikaa niin lopputulos on aina perheen kannalta parempi. Lausunnot voivat kestää. 	<p>ULKOISET UHAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tutkivat tahot, neuvola tai kuntouttava taho lupaavat paikkoja ja joskus jopa tietyissä aikataulussa, vaikka he eivät voi niitä myöntää. Aina ei ole mahdollista päästä juuri siihen päiväkotiin, johon on hakenut eikä aina sillä aikataululla mikä on luvattu. • Myönnettyyn paikkaan tyytymättömän asiakkaan yhteistyö varhaiskasvatuspaikan kanssa. Jatkuuko negatiivinen asenne? • Neuvolapalaverien puute yrityksestä huolimatta. • Päivät täyttyvät perustyöstä; ei aikaa kehittää. • Tiedonkulku alueiden sosiaalityöntekijöiden kanssa.

5 SWOT -ANALYYSI VARHAISKASVATUKSEN ERITYISOPETTAJIEN NÄKÖKULMASTA

SWOT -ANALYYSI TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN SIOJITTELUPROSESSISTA (VEOT)

<p>SISÄISET VAHVUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sähköposti erityispalvelupäällikölle. • Tuen tarpeen huomiointi. • Perheen nopea palvelu. • Tarkempi selvitys VEO:n taholta. • Ryhmien alueellisuus. • Asiakkaan pallottelu vähentynyt. • VEOjen alueiden vaihtelu, ei kierrätystä tai lyhyitä pätkiä. • Perheille tutut VEO:t. • VEO:jen verkosto, konsultointi. • Erityisopettajien suuri määrä tällä hetkellä. 	<p>SISÄISET HEIKKOUEDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vanhemmat eivät ilmoita tuen tarvetta. • Rastin palkka on epäselvästi hakulomakkeessa. • Erityistarpeen epäselvyys käsitteenä. • Tuen tarpeen kokeminen arkana asiana, ei haluta kertoa. Voisiko kysyä? • Kesäaikana muuttavat lapset. • Rajallinen resurssi avustajissa. • Alueelliset erot. • Kaupungin yhteisen arviointilinan mahdottomuus. • Vertaisryhmän löytyminen sijoitettavasta ryhmästä. • Resurssien puute. • Hakemuksen hautautuminen. • Palveluohjauksen resurssit liian pienet. • Enemmän yhteistyötä ja keskustelua palveluohjauksen kanssa. Keskustelua myös perheiden kanssa enemmän. • Palveluohjausta vaikeaa tavoittaa. • Kasvotonta. • Palvelupäällikkö mukaan, jos kaikki johtajat sanovat ettei ole tilaa. • Ympäri vuorokautisen hoidon resurssit pienet.
<p>ULKOISET MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uusi työntekijä. • Päiväkodinjohtajalle aikaa pedagogiikan johtamiseen. • Mahdollisuus vaikuttaa asioihin nivelvaiheilla ja yhteistyöpalaverilla. • Mahdollisuus kehittää työtä. 	<p>ULKOISET UHAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Taloustilanne ja lapsiryhmien kasvaminen • Työntekijöiden jaksaminen • Tehostetun ja erityisen tuen laatu. • Työnohjauksen puute. • Kentän tilannetta ei nähdä päättäjätasolla. • Raha ratkaisee, ei kokonaisuus. • Tuen liukuminen perusopetukseen. • Äkkinaiset päätökset, lyhyt reagoitajaika. • Epämääräisyys päätöksissä. • Hallituksen toimet leimanneet vuotta. • Työntekijät väsyvät • Ongelmakeskeisyys

6 KOOTTU SWOT -ANALYYSI

SISÄISET VAHVUUDET	SISÄISET HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> • Pääsääntöisesti toiminut. • Yhteistyö VEO:jen ja palveluohjauksen välillä toimivaa. • Lapsen potentiaalit esille. • Erityistuen tarve ilmi jo hakemuksesta. • VEO osaa yleensä heti ehdottaa sopivaa ryhmää, kun lapsi hakee varhaiskasvatukseen tai tarvittaessa selvittää lapsen tilannetta tarkemmin. • Päiväkodin johtajien ja palveluohjauksen yhteistyö toimii pääsääntöisesti hyvin. • Sijoitus ei ole automaatio, vaan aina keskustellaan päiväkodin johtajan kanssa. • Toimintamallit muovautuvat palveluohjauksessa perheen mukaan. • Asettuu uomiinsa, alussa palveluohjaus kompasteli enemmän, mutta nyt tuntuu menevän hyvin. • Pyritään selvittämään tuen tarve ajoissa. • Oikeudenmukaisuus paikkojen jaossa. • Sähköposti erityispalvelupäällikölle tukea tarvitsevasta lapsesta. • Perheen nopea palvelu. • Ryhmien alueellisuus. • Asiakkaan pallottelu vähentynyt. • VEOjen alueiden vaihtelu, ei kierrätystä tai lyhyitä pätkiä. • Perheille tutut VEO:t. • VEO:jen verkosto, konsultointi. • Erityisopettajien suuri määrä tällä hetkellä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteydenpito; tuen tarve ei esille hakemuksesta. • Tuen tarpeen kokeminen arkana asiana, ei haluta kertoa. Voisiko kysyä? • Tiedonsiirrossa aina riskit; monta asiaa muistettavana. • Täydet päiväkodit; huonoista vaihtoehdoista paras. • Erityistuen tarpeen avaaminen ja ohjeistaminen nettisivuilla sekä rastin paikan selkiyttäminen. • Tiedonsiirto yksityisestä kunnalliseen, vanhemmat siirtävät tiedon. Siirtykö varmasti? • Rajallinen resurssi avustajissa. • Alueelliset erot. • Kaupungin yhteisen arviointilinjauksen mahdottomuus. • Vertaisryhmän löytäminen sijoitettavasta ryhmästä. • Hakemuksen hautautuminen. • Palveluohjauksen resurssit liian pienet. • Enemmän yhteistyötä ja keskustelua palveluohjauksen kanssa. Keskustelua myös perheiden kanssa enemmän. • Palveluohjausta vaikeaa tavoittaa. • Kasvotonta. • Palvelupäällikkö mukaan, jos kaikki johtajat sanovat ettei ole tilaa. • Ympäri vuorokautisen hoidon resurssit pienet. • Lapsen tuen tarvetta ei havaita ajoissa, jos tulee toiselta paikkakunnalta tai kotoa. Varsin kesällä muuttavat lapset. • Kaikkien tukea tarvitsevien lasten paperit eivät ole valmiina, sillä tutkivissa tahoissa ruuhkaa ja siksi lapsi sijoittuu jo alussa väärään ryhmään /tuen tarve.
<h3 style="text-align: center;">ULKOISET MAHDOLLISUUDET</h3> <ul style="list-style-type: none"> • Kehittämällä ja tarkentamalla sijoitteluprosessia lopputulos paranee. • Tuentarpeen tieto ajoissa. Kun on aikaa, niin lopputulos on aina perheen kannalta parempi. Lausunnot voivat kestää. • Uusi työntekijä. • Päiväkodinjohtajalle aikaa pedagogiikan johtamiseen. • Mahdollisuus vaikuttaa asioihin nivelvaiheilla ja yhteistyöpalavereilla. • Mahdollisuus kehittää työtä. 	<h3 style="text-align: center;">ULKOISET UHAT</h3> <ul style="list-style-type: none"> • Taloustilanne ja lapsiryhmien kasvaminen • Työntekijöiden jaksaminen • Tehostetun ja erityisen tuen laatu. • Työohjauksen puute. • Kentän tilannetta ei nähdä päättäjätasolla. • Raha ratkaisee, ei kokonaisuus. • Tuen liukuminen perusopetukseen. • Äkkiniäiset päätökset, lyhyt reagointiaika. • Epämääräisyys päätöksissä. • Hallituksen toimet leimanneet vuotta. • Ongelmakeskeisyys • Tutkivat tahot, neuvola tai kuntouttava taho lupaavat varhaiskasvatuspaikkoja perheille. • Myönnettyyn paikkaan tyytymättömän asiakkaan yhteistyö varhaiskasvatuspaikan kanssa. Jatkuuko negatiivinen asenne? • Neuvolan ja palveluohjauksen yhteistyön puute. • Päivät täytyvät perustyöstä; ei aikaa kehittää. • Tiedonkulkua alueiden sosiaalityöntekijöiden kanssa. • Perheen intimitettiin toteutumisen. • Lähipalveluperiaate -> toimimaton ryhmä, jossa ei avustajia

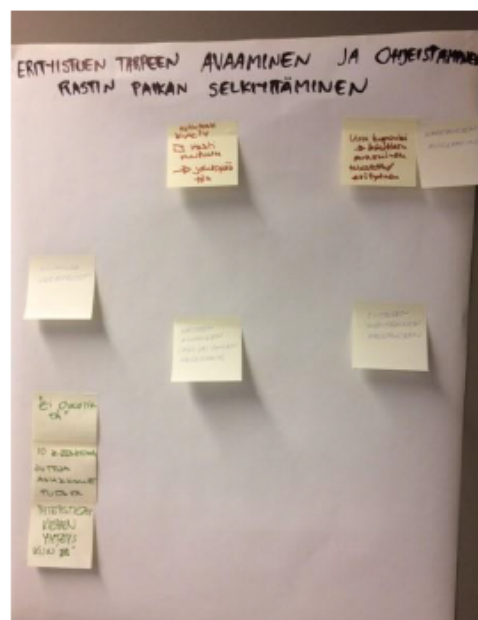
7 AIVORIIHITYÖSKENTELYN TULOKSIA

7.1 Erityistuen tarpeen avaaminen ja ohjeistaminen, rastin paikan selkiyttäminen.

Aivoriihi tuotti runsaasti ideoita. Yhtenä ehdotuksena tuli niin sanotun kettutestin teettäminen sähköisesti uusille hoitopaikkaa hakeville lapsille päivähoitohakemuksen yhteydessä. Yhtenä asiana kirjatiin myös vieraskielisten perheiden huomioiminen asiassa. Yhtenä ideana ehdotettiin liitteiden mahdollistamista sähköiseen hakemukseen. Ajatuksena oli, että perhe voisi liittää sähköisessä muodossa lapsen mahdolliset lausunnot tai muut erityistuen tarvetta kuvaavat asiakirjat hakemukseen. Erityisen tuen käsitteen avaamista hakemukseen ehdotettiin kahdesti ja käsitteen avaamisen yhteydessä esitettiin uuden hakemuskaavakkeen tekemistä internetiin.

Yksi ehdotuksista oli monivaiheinen ja piti sisällään ajatuksen siitä, että perheen rastiittaessa erityisen tuen tarpeen hakemuksessa, ohjelma ei päästäisi jatkamaan eteenpäin, ennen kuin asiakas on lukenut 10 kohtaa siitä, mitä erityisen tuen tarpeella tarkoitetaan ja mitä se pitää sisällään. Kun asiakas on lukenut nämä, hänen pitäisi vielä vahvistaa erityisen tuen tarve uudelleen, jonka jälkeen tulisi vielä ruutuun näkyviin yhteystiedot, johon voisi ottaa yhteyttä lapsen erityistukeen liittyvissä asioissa.

Ideoinnin jälkeen äänestimme siitä, mikä tai mitkä ideoista olisivat toteutuskelpoisimpia juuri tällä hetkellä. Äänestyksessä eniten ääniä sai uuden hakelomakkeen laatiminen sekä siihen tuen tarpeen käsitteen avaaminen. Myös viimeisenä mainittu kolme vaihetta sisältävä ehdotus sai yhden äänen.

7.2 Sisäinen yhteydenpito ja yhteistyö

Ideointi tuotti hyvin samankaltaisia tuloksia kaikissa ryhmissä. Kaikki ryhmät kirjasivat prosessien kuvaamisen tai kuvattujen prosessien uudelleen käyttöön ottamisen lapuilleen. Ideoissa painotettiin myös prosesseihin sitoutumista sekä resurssisyöppöjen poistamista organisaatiosta sen myötä. Prosessin selkeyttämistä kaikille pidettiin myös tärkeänä. Yhdessä ideassa esitettiin myös, että sijoittelua voitaisiin käydä läpi ja pohtia miten se on mennyt. Kahdessa lapussa ehdotettiin säännöllisiä tapaamisia.

7.3 Resurssit (tavoitettavuus, yhteistyö, tiedonsiirto, mikä on riittävä resurssi?)

Resursseihin liittyen ideoitiin erilaisia lisäresursseja, joista ehdotettiin infopistettä sekä kentälle jalkautuvaa palveluohjausta. Tähän linkittyi idea internetsivujen päivittämisestä. Internetissä voisi olla enemmän sellaista tietoa, joka säästäisi palveluohjausta kysymyksiltä. Esimerkiksi kentälle jalkautuvan palveluohjaajan aikataulua voisi ilmoittaa etukäteen internetissä.

Arviointivaiheessa keskusteltiin siitä, että internetissä olisi valtava näkyvyys asioille. Tämä toi esille myös huolen siitä, että kasvaako tarve, kun palvelua niin sanotusti mainostetaan enemmän. Sovituista toiminnoista kiinni pitäminen vapauttaa resurssia käyttöön, koska turha työ vähenee. Yhtenä ideana kirjattiin myös se, että sähköisen asioinnin täytyy toimia, jotta resurssit saadaan tehokkaasti käyttöön.

